

DEKADA Solidarności 1980 – 1989

Z zasobu
Archiwum Państwowego w Lublinie

katalog wystawy

DEKADA Solidarności 1980 – 1989

Z zasobu
Archiwum Państwowego w Lublinie

Opracowanie Bartosz Staręgowski

katalog wystawy

Scenariusz i opracowanie graficzne wystawy
Bartosz Staręgowski

Kwerenda źródlowa
Seweryn Jezierski, Robert Jop, Agnieszka Konstankiewicz,
Aneta Kowalczyk, Joanna Kowalik-Bylicka,
Bartosz Staręgowski, Katarzyna Szczepańska, Edyta Targońska

Skanowanie materiałów
Seweryn Jezierski, Agnieszka Konstankiewicz, Aneta Kowalczyk,
Joanna Kowalik-Bylicka, Bartosz Staręgowski,
Katarzyna Szczepańska

Korekta
Aleksandra Belerska

Projekt okładki i opracowanie graficzne
Maria Kaliszczuk-Donaj

© Copyright by Archiwum Państwowe w Lublinie, 2021

ISBN 978-83-956289-9-3

ARCHIWA
PAŃSTWOWE
ARCHIWUM PAŃSTWOWE W LUBLINIE

Wydawca
Archiwum Państwowe w Lublinie
20-950 Lublin, ul. Jezuicka 13
www.lublin.ap.gov.pl

Druk i oprawa
AMALKER sp. z o.o.
03-715 Warszawa, ul. Okrzei 21/4
www.amalker.com

5	Przedmowa
9	Wstęp
11	W przededniu lipca 1980 r.
15	Lubelski lipiec 1980 r.
23	NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowowschodniego
29	Czas strajków
35	Poezja i piosenka opozycyjna
39	Karykatura antykomunistyczna
43	Karykatura antysolidarnościowa
47	Propaganda opozycyjna
50	Propaganda władzy
53	Stan wojenny
63	Podziemie opozycyjne
68	Transformacja ustrojowa
71	Wybory czerwcowe 1989 r.
76	Triumf wyborczy „Solidarności”
80	Spis obiektów wystawy
87	Bibliografia

Jeszcze nie przebrzmiały echa obchodów rocznic związanych z odzyskaniem przez Polskę niepodległości w 1918 r., a już przed nami kolejna data, która przywołuje w pamięci ważne wydarzenie z najnowszych dziejów naszego kraju. W tym roku przypada 40. rocznica wprowadzenia 13 XII 1981 r. przez władze komunistyczne stanu wojennego, wymierzonego swym politycznym i siłowym ostrzem w ruch „Solidarności”. W odróżnieniu od radosnego jubileuszu odzyskania niepodległości po długim okresie zaborów, rocznica wprowadzenia stanu wojennego jest raczej czasem do refleksji i dyskusji nad wydarzeniami sprzed 40 lat i ich konsekwencjami w historii naszego państwa i narodu.

To bez wątpienia ważna rocznica, która każdego roku, a w tym szczególnie, przywołuje wspomnienia wciąż żywe w pokoleniu „Solidarności”, i o której pamięć powinna być przekazywana młodszym generacjom. Szczególną rolę w przechowywaniu pamięci, ale także w tworzeniu wiedzy o ruchu „Solidarności” i stanie wojennym pełnią archiwa państwowe, w zasobach których znajdują się na ten temat bogate i zróżnicowane materiały archiwalne o dużych walorach poznawczych. Z tej racji Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych dr Paweł Pietrzyk nadał obchodom 40. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego charakter szczególny, zaliczając je do priorytetowych działań archiwów państwowych w obszarze popularyzacji wiedzy o materiałach archiwalnych. Wiedza ta zyskała niedawno całkiem solidne i aktualne podstawy dzięki systematycznej kwerendzie, jaka została zrobiona w archiwach państwowych przy okazji rocznicy wyborów czerwcowych z 1989 r. Wyniki tych poszukiwań zostały opublikowane w ubiegłym roku w pracy zbiorowej pod wymownym tytułem „Nie zapomnijcie tamtych dni” (*„Nie zapomnijcie tamtych*

dni...". Źródła do dziejów Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Solidarność z lat 1980-1989 w archiwach państwowych, red. Dariusz A. Rymar, Krzysztof Kowalczyk, Marek Kietliński, Warszawa 2020).

Aby nie zapomnieć tamtych dni, archiwa państwowe podjęły wiele inicjatyw w celu przypomnienia wydarzeń związanych z wprowadzeniem stanu wojennego. Archiwum Państwowe w Lublinie przygotowało w dwóch formatach – stacjonarnym i online – wystawę pt. „Dekada Solidarności 1980-1989. Z zasobu Archiwum Państwowego w Lublinie”. Wystawa została w całości przygotowana przez dr. Bartosza Staręgowskiego, archiwistę w Sekcji prac naukowych, wydawniczych i popularyzacji Archiwum Państwowego w Lublinie, któremu zawdzięczamy dobór materiałów archiwalnych, opracowanie koncepcji, przygotowanie notatek historycznych i opisów do ilustracji. Autor wystawy przygotował także do druku katalog wystawy pod tym samym tytułem, który ma służyć jako przewodnik po ekspozycji zarówno w jej tradycyjnej, jak i internetowej postaci.

Wystawa „Dekada »Solidarności«” została w całości przygotowana na podstawie materiałów przechowywanych w zasobie lubelskiego archiwum zarówno w centrali, jak i oddziałach zamiejscowych w Chełmie, Kraśniku i Radzynie Podlaskim. Posiadamy na ich temat całkiem sporą wiedzę dzięki Edycie Targońskiej, która dokonała ich ogólnej charakterystyki we wspomnianej pracy zbiorowej z 2020 r. Autor wystawy w sposób zamierzony wykorzystał głównie materiały o ulotnym charakterze w postaci ulotek, plakatów czy afiszy, które dobrze oddają dynamikę zdarzeń, nastroje społeczne i metody walki politycznej tamtych lat.

Wybrane materiały pozwoliły na pokazanie prawie 10 lat zmagania polskiego społeczeństwa z coraz wyraźniej nieakceptowanym systemem rządów komunistycznych. To dekada walki „Solidarności” i walki o „Solidarność”, to jednocześnie 10 ostatnich lat Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Wystawa nie daje panoramy dziejów tego okresu, to zadanie dla autorów podręczników i syntez historycznych, pokazuje natomiast ważne momenty z tamtych lat od Lubelskiego Lipca 1980 r. aż po triumf „Solidarności” w czerwcowych wyborach

1989 r. Osią tej ekspozycji są wydarzenia stanu wojennego, którego wprowadzenie zniweczyło marzenia i nadzieje milionów Polaków na trwały powiew wolności. Przyszło na nią czekać osiem długich lat. Poszczególne plansze tematyczne skupiają się na konkretnych archiwaliach, ale w całości tworzą one czytelny kontekst sytuacyjny, który pozwala tworzyć zwartą i zsynchronizowaną w czasie narrację.

Zapraszamy do oglądania wystawy „Dekada Solidarności”, odwiedzając lubelskie archiwum lub przeglądając galerię online. Niech nam towarzyszy katalog, do którego lektury można wracać i jako pozycja w domowym księgozbiórze nie pozwoli nam zapomnieć o tamtych dniach.

Piotr Dymmel

Dyrektor Archiwum Państwowego w Lublinie

Grudzień 1981 r. zapisał się negatywnymi zgłoskami w polskiej powojennej historii. Mimo obficie padającego śniegu i trzaskającego za oknem mrozu, temperatura walki politycznej była dość wysoka. Generał Wojciech Jaruzelski 13 grudnia ogłosił wprowadzenie stanu wojennego, który w zamierzeniach jego architektów miał doprowadzić do uspokojenia sytuacji wewnętrznej. W 2021 r. mija 40 lat od tych wydarzeń. Przy tej okazji warto się przyjrzeć dwóm najważniejszym aktorom ówczesnej sceny politycznej. Z jednej strony władza komunistyczna, która podporządkowała sobie większość dziedzin życia, z drugiej powstały w 1980 r. opozycyjny Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”.

Jego powstanie związane jest z wydarzeniami dziejącymi się w lipcu 1980 r. na Lubelszczyźnie i w sierpniu tegoż roku na Pomorzu. „Solidarność” połączyła rozproszone do tej pory ośrodki opozycyjne i stała się główną przeciwwagą dla wszechwładnej partii. Walka toczyła się nie tylko na ulicach, ale także w sferze kultury i ludzkiej świadomości. Do tego celu wykorzystywano szeroką gamę środków propagandowych, w tym rysunek satyryczny, afisz, plakat czy ulotkę. Wzrost znaczenia „Solidarności” miało przyhamować wprowadzenie stanu wojennego. Zamiar się jednak nie sprawdził, bo opozycjoniści rozpoczęli działania w podziemiu, kolportując materiały prasowe i propagandowe poza głównym obiegiem. Stan wojenny ostatecznie zniesiono, ale problemy kraju socjalistycznego nie zniknęły. Pogłębiający się kryzys spowodował, że coraz bardziej zaczęła dojrzewać idea porozumienia. W 1989 r. przystąpiono do rozmów, które doprowadziły do pierwszych, częściowo wolnych wyborów, a w konsekwencji do transformacji ustrojowej. „Solidarność” wreszcie mogła zatriumfować, a 10 lat, które minęły od jej

powstania, stały się solidną dawką doświadczeń z walki o wolność na wielu frontach.

W zasobach Archiwum Państwowego w Lublinie znajduje się wiele materiałów związanych z wydarzeniami lipca 1980 r., strajkami i protestami społecznymi, formami walki propagandowej czy też wprowadzeniem stanu wojennego i wyborami w czerwcu 1989 r. W dużej mierze jest to materiał ulotny w postaci plakatów, afiszy czy ulotek. Bardzo dużą grupę interesujących materiałów stanowią rysunki satyryczne, kolportowane jako ulotki bądź też stanowiące warstwę ilustracyjną okładek biuletynów „Solidarności”. Oprócz tego typu materiałów można odnaleźć wiele innych, równie interesujących, jak teleksy informacyjne, pisma strajkujących zakładów pracy, biuletyny informacyjne czy nawet wiersze i piosenki opozycyjne. Najwięcej materiałów możemy odnaleźć w zespołach: Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, KW PZPR w Lublinie oraz dwóch spuściznach prywatnych: Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego, dotycząca NSZZ „Solidarność”, oraz Spuścizna Mikołaja Spóza.

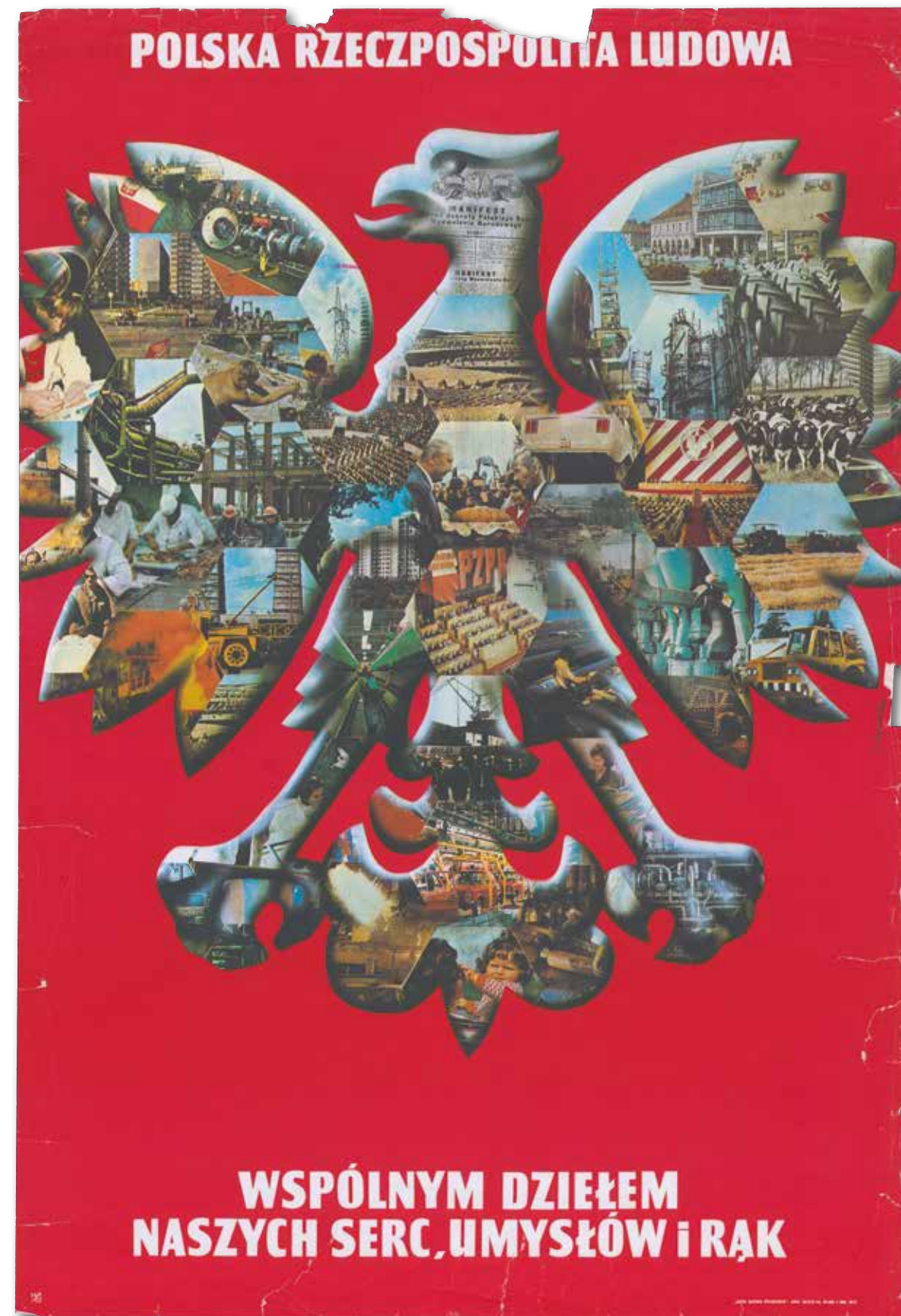
Od 1948 r. władzę w Polsce nieprzerwanie sprawowała Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Partia miała pełny monopol rządów w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym kraju, który od 1952 r. nosił nazwę Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Ton i kierunek polityczny nadawał Komitet Centralny PZPR z pierwszym sekretarzem na czele, wobec czego kolejne okresy PRL wyznaczał okres stania u steru władzy danego pierwszego sekretarza. Nieodłącznym elementem sprawowania władzy w PRL były działania propagandowe, ukazujące partię jako przewodnią siłę narodu i głównego sternika, prowadzącego kraj ku lepszemu jutru. Po okresie terroru stalinowskiego, kiedy to władzę pierwszego sekretarza sprawował Bolesław Bierut, nastąpił czas odwilży za kadencji Władysława Gomułki. Kolejny etap, przypadający na czasy Edwarda Gierka, miał w założeniach przynieść gwałtowny rozwój całego kraju. Pomóc w tym miały kredyty zaciągane na Zachodzie i nowe otwarcie na świat znajdujący się dotychczas za żelazną kurtyną. Plan ten, choć oparty na solidnych założeniach, drastycznie posypał się u schyłku lat 70. XX w. Efektem niewłaściwego gospodarowania, zmarnotrawienia środków zagranicznych oraz zadłużenia w wyniku zaciągniętych kredytów był poważny kryzys ekonomiczny i finansowy, który ze zdwojoną siłą uderzył na przełomie 1979 i 1980 r. Nie udało się zrealizować planów gospodarczych w wielu sektorach, a na dodatek rolnictwo dotknął nieurodzaj. W przemyśle pojawiły się niekorzystne tendencje – spadek eksportu i obniżanie się jakości produkowanych wyrobów. Z kolei niedobory w zakresie kadr wpływały na zwiększanie obciążeń pracowniczych. Brakowało niezbędnych materiałów do produkcji w zakładach oraz najpotrzebniejszych produktów konsumpcyjnych w sklepach. Sytu-

acja ta wywoływała niepokoje społeczne, które mogły przerodzić się bardzo szybko w ogólnopolskie strajki. Nie pomogła nawet zmasowana akcja propagandowa. Wina za zaistniały stan rzeczy obarczano Edwarda Gierka i premiera Piotra Jaroszewicza. Powiększało się grono ich przeciwników, nie tylko w społeczeństwie, ale również w samej partii. Oprócz doprowadzenia do kryzysu, zarzucano im również zbyt zbliżenie do Zachodu, który przecież wciąż stanowił realne zagrożenie dla polityki Moskwy. Sytuacja w 1980 r. była wyjątkowo napięta i wystarczyło niewiele, by doszło do bardzo silnych perturbacji społecznych. Tak też się stało.

Plakat propagandowy PZPR „PZPR”, druk Lubelskie Zakłady Graficzne,
Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 23

Plakat propagandowy PZPR „Polska Rzeczpospolita Ludowa wspólnym dziełem...”,
autor Karol Śliwka, druk Dom Słowa Polskiego, Zbiór plakatów, druków ulotnych
i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 625

PARTIA

Plakat propagandowy PZPR „Partia”,
wyd. Krajowa Agencja Wydawnicza,
Zbiór plakatów, druków ulotnych
i afiszów KW PZPR w Lublinie,
sygn. 32

W lipcu 1980 r. doszło do gwałtownej fali strajków na Lubelszczyźnie, która została określona mianem „Lubelskiego lipca”. Do akcji strajkowej przyłączyła się większość lokalnych zakładów pracy. Protesty na Lubelszczyźnie stały się zarzewiem do innych wystąpień, odbywających się na terenie całej Polski, a w konsekwencji do powstania NSZZ „Solidarność”. Potocznie przyjmuje się, że gdyby nie „Lubelski lipiec” nie byłoby „Gdańskiego sierpnia”. Wielki zryw strajkowy na Lubelszczyźnie był możliwy dzięki istnieniu silnego ośrodka opozycyjnego, czemu sprzyjało przywiązanie lubelskiej społeczności do tradycji, religii i patriotyzmu. Nastroje te umocniła dodatkowo pielgrzymka Jana Pawła II w 1978 r. Zaostrzenie sytuacji nastąpiło w związku z kryzysem gospodarczym, który dotknął kraj na przełomie 1979 i 1980 r. W lubelskich zakładach coraz częściej mówiło się o potrzebie strajku powszechnego. Punktem przełomu okazała się decyzja władz państwowych od podwyższenia cen na produkty żywnościowe wraz z dniem 1 VII 1980 r. Fala protestów przeciwko tej decyzji rozpoczęła się we wtorek 8 lipca w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego PZL-Świdnik. Pracownicy WSK zgłosili aż 568 postulatów, z czego większość dotyczyła podwyżki płac. Następnie do strajku dołączyła Autoryzowana Stacja Obsługi „Polmozbyt” i Fabryka Maszyn Rolniczych „Agromet”. W kolejnych dniach, od 10 do 15 lipca, praca stanęła w Fabryce Samochodów Ciężarowych, Zakładach Azotowych Puławy, Zakładach Zmechanizowanego Sprzętu Domowego „Predom-Eda”, Przedsiębiorstwie Projektowania i Dostaw Transportu Technologicznego i Składowania „Techmatrans”, Lubelskich Zakładach Farmaceutycznych „Polfa”, Zakładach Wytwórczych Magnetofonów „Unitra” Lubartów oraz w wielu innych.

Wśród najczęściej przedstawianych postulatów pojawiało się niedostateczne zaopatrzenie załogi w artykuły żywnościowe, gorsze jakościowo zaopatrzenie materiałowe dla Lublina w porównaniu do innych części kraju, stały wzrost kosztów utrzymania oraz skokowa podwyżka cen i ukrywanie tego faktu przez władze partyjne. Domagano się poprawy jakości wyposażenia zakładów, zabezpieczenia technicznego maszyn i regularnych dostaw materiałów. Były też postulaty dotyczące zaopatrzenia bufetu we właściwej jakości produkty mięsne, amnestii dla protestujących pracowników i nawiązania z nimi dialogu przez władze zakładowe. 15 lipca strajkiem objętych były już 32 zakłady. Wśród protestujących kolportowano broszury oraz wywieszano plakaty zachęcające do protestów. W materiałach był również plakat „Strajk”, autorstwa Stanisława Lentza, inspirowany wydarzeniami z 1910 r. 16 lipca o godz. 7.15 kolejarze, pod przywództwem Czesława Niezgody, przedstawili swoje postulaty dyrekcji kolei, a następnie rozpoczęli akcję protestacyjną, która przybrała formę destabilizacji przewidzianych kursów kolejowych. Do strajku lawinowo dołączały kolejne przedsiębiorstwa, 17 lipca było ich już ok. 60. 19 lipca nastąpił punkt kulminacyjny strajku. Paraliżowi uległa lubelska komunikacja miejska, a dostawy do miasta organizowano transportami zastępczymi. Szybko rozchodziły się pogłoski o strajku wszystkich zakładów w mieście. Echo tych wydarzeń dotarło do KC PZPR w Warszawie, który nakazał rozpoczęcie rozmów z przedstawicielami strajkujących zakładów. Od 19 lipca sytuacja zaczęła ulegać uspokojeniu. Spora część pracowników wróciła do pracy, jednak w wielu przypadkach wciąż pozostawały nierozwiązane problemy pomiędzy pracownikami a dyrekcją. Fala lipcowych strajków na Lubelszczyźnie stała się niezwykle fenomenem w skali kraju. Protesty te stanowiły wstęp do wydarzeń w Gdańsku w sierpniu tamtego roku.

Teleks nr 145 z KC PZPR informujący o zajściach w WSK Świdnik,
Lublin 8 VII 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1075

kc w-wa 4

teleks nr 145

lublin, dnia 8 lipca 1980r.

wydział organizacyjny kc pzpr
sektor informacji

informacja

w dniu dzisiejszym w czasie przerwy anładaniowej w wsk swidnik załoga wydziału mechanicznego postanowiła przerwać pracę protestując przeciwko wprowadzeniu wyższych cen w bufetach fabrycznych bez ekwiwalentu w płacach.

aktyw fabryczny przystąpił natychmiast do rozmów i wyjaśniania przyczyn postoju. robotnicy domagają się cofnięcia podwyższonych cen twierdząc, że dokonano tego w wsk mielec i w "ursusie". nawoływanie do rozsądku i potrzeby podjęcia pracy w rozstrzygnięciu problemów w sposób zorganizowany w dyrekcji nie odnosiły skutków. postój rozszerzył się na inne wydziały i objął około 3 - 4 tys. pracujących.

w dalszym ciągu trwają rozmowy na wydziałach. część pracowników podejmuje pracę. w fabryce jest aktyw kw z sekretarzem ekonomicznym tow. garbaczem.

o godzinie 13.30 odbędzie się spotkanie dyrekcji z przedstawicielami załogi.

szerszą informację przesłamy po godzinie 14.00.-

1 sekretarz kw pzpr

/ władysław k r u k /

nadała -swircz godz.12.55

przyjęła - 51: 2-wa 4

przepraszam cyfry

informacja bardzo pilna -prosimy o bezzwłoczne przekazanie

1300

jakubczak

Postulaty załogi skierowane pod adresem
Zakładu Pracy w dniach 14 do 19 lipca 1980r.

1. Wypożyczyć pracowników naruszonych na duże zabrudzenie się w godzinach pracy w rękawiki frote oraz zabezpieczyć lepszą odzież ochronną.
2. Terminowe i prawidłowe szatowanie i obliczanie efektów wniosków wynalazczych oraz wykazać większą troskę o wdrożenie i szatowanie wniosków racjonalizatorskich robotników.
3. Poprawa zaopatrzenia technicznego.
Brak pełnego zaopatrzenia w części zamienne powoduje awarie i szybkie zużycie maszyn.
Nie wykorzystuje się ogłoszeń DOMIs-u.
4. Zaopatrzyć bufet przy ul. Wojciechowskiej 9a w wędliny minimum 10 dkg dziennie na osobę przez 4 dni w tygodniu.
5. Zorganizować bufet lub kiosk czynny co najmniej 1 godzinę na każdej zmianie przy ul. M.Cassino.
6. Nie wyciągać konsekwencji dyscyplinarnych do osób, które prerwały pracę.
7. Zorganizować własną przychodnię lekarską oraz dobrać odpowiedni personel lekarski.
8. Stosować w prod. metalowej odpowiednie gabaryty stali aby nie produkować wiórów tzn. nie używać do wykonywania np. wałków $\varnothing$ 2 cm stali o $\varnothing$ 10 cm.
9. Dokonywać z większą ~~zmk~~ wykliwnością podziału nagród pieniężnych /nagrody z funduszu mistrza, kierownika, funduszu Dyrektora/
10. Wydzielić narzędziownię w dziale Głównego Mechanika.

Związek Zawodowy Chemików P.H.L.
KADA ZAKŁADOWA
Laboratorium Farmaceutycznych
POLFA
ul. Borowa Lubelskiej 13, tel. 216-77
20-070 LUBLIN

WYTWÓRNIA SPRZĘTU KOMUNIKACYJNEGO "PZL-ŚWIDNIK"

TELEFON: LUBLIN 135-61 i 135-71 — TELEK: WSK-ŚWIDNIK 164361
TELEGRAMY: SWIWUSKA ŚWIDNIK — STACJA: ŚWIDNIK-MIASTO —
KONTO BANKOWE: NBP III O/M LUBLIN 0000-00 — KOD POCZT. 21-00

DYREKTOR
NACZELNY
tel. Lublin 135-28

Z-ca DYREKTORA
d/s TECHNICZNEJ
tel. Lublin 135-27

Z-ca DYREKTORA
d/s EKSPORTU
HANDLOWYCH
tel. Lublin 135-28

GŁÓWNY
KONTROLER
JAKOŚCI
tel. Wew. 313

DZIAŁ
ZAOPATRZENIA
tel. 135-48

URZĄD WOJEWÓDZKI
w Lublinie

WOJEWODA LUBELSKI
Tow. Mieczysław STĘPIEN

Adresat: WARSZAWA

NASZ ZNAK

DATA

z dnia 26.07.80

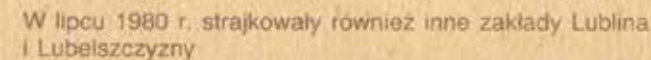
26.07.80

Dotyczy: postulatów zgłoszonych przez Załogę Wytwórni
Sprzętu Komunikacyjnego "PZL - Świdnik".

W nawiązaniu do wcześniejszych informacji i przedłożonych dokumentów dotyczących postulatów naszej Załogi zgłoszonych w dniach 8.07. - 11.07.1980 r. informujemy, że w wyniku usystematyzowania pod względem problemowym i kompetencyjnym 568 postulatów zgłoszonych przez Załogi 56 służb - przyjęto następujące kierunki ich rozpatrywania i wdrażania.

Podjęto już realizację wniosków bezpośrednio dotyczących i będących w kompetencji przedsiębiorstwa. W zakresie realizacji postulatów dotyczących wzrostu płac zwiększone zostaną od dnia 1.08.1980 r. średnie płace w ramach Zarządzenia MPM i posiadanych środków o 611,- zł. Informujemy jednocześnie, że Załoga zobowiązała Dyrekcję i Samorząd Robotniczy do przekazania Władzom Centralnym, poprzez Władze Wojewódzkie, postulatu by dodatkowo od 1.01.1981 roku zwiększyć płace pracowników WSK "PZL - Świdnik" średnio o 400,- zł.

Wnioski tematycznie kwalifikujące się do Władz zwierzchnich - resortowych i branżowych oraz Władz

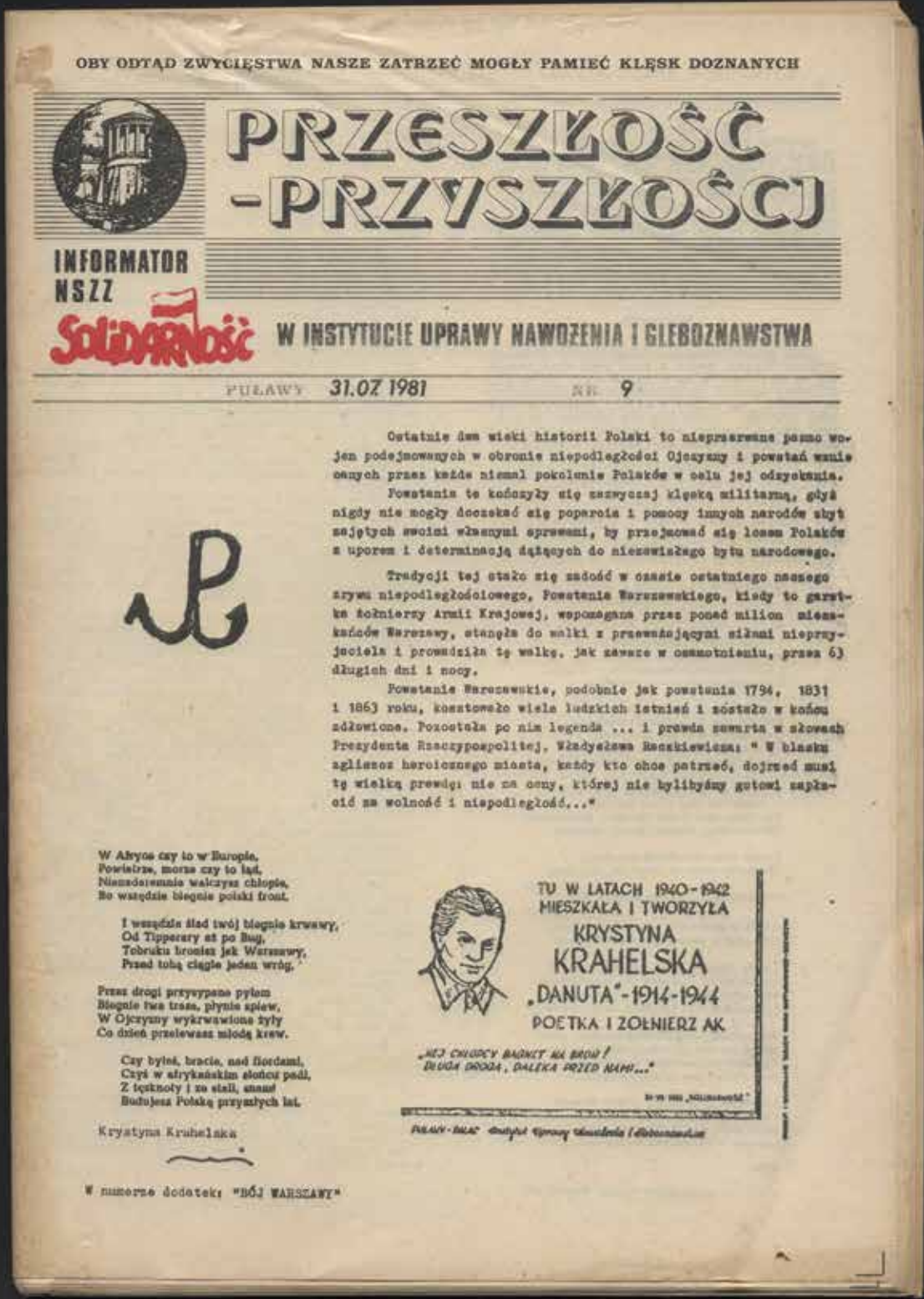

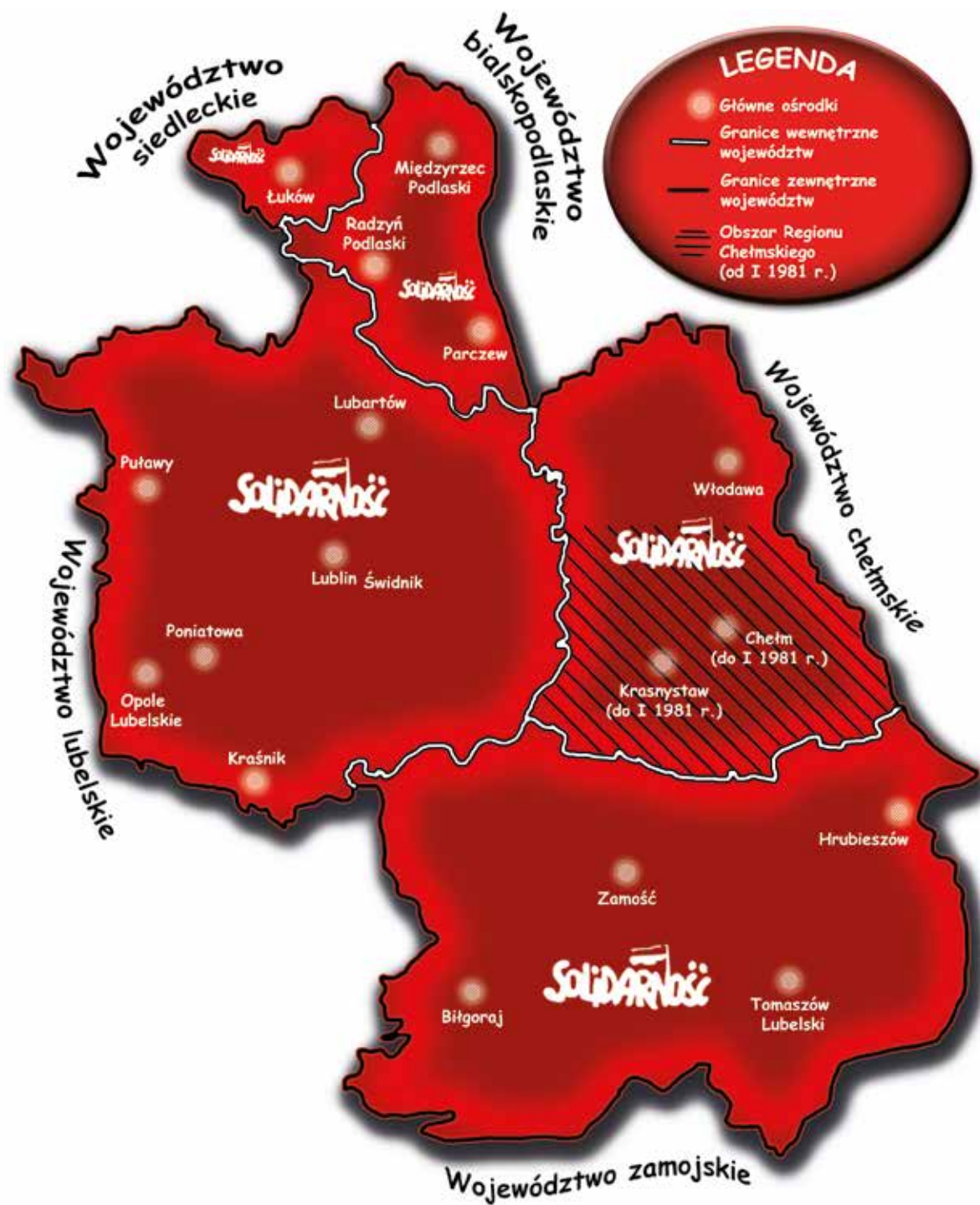
Plakat „Strajk” autorstwa Stanisława Lentza z 1910 r., kolportowany w lipcu 1980 r., Zbiór fotografii i ikonografii z archiwum KW PZPR w Lublinie, Spis roboczy nr 1, sygn. 315

„Lubelski lipiec” zapoczątkował falę protestów w całym kraju. Szczególną rolę odegrały strajki w Gdańsku i Szczecinie. 14 sierpnia wybuchł strajk w Stoczni Gdańskiej, gdzie załoga domagała się podwyższenia płac o 1,5 tys. zł dla każdego pracownika oraz przywrócenia do pracy zwolnionych osób, z Anną Walentynowicz na czele. Protest przybrał charakter strajku okupacyjnego. 16 sierpnia dyrekcja stoczni zgodziła się spełnić część postulatów, wobec czego duża grupa robotników wróciła do pracy. Ci, którzy nie uznali porozumienia, utworzyli Międzyzakładowy Komitet Strajkowy z Lechem Wałęsą na czele i planowali zorganizowanie strajku generalnego. Głównym postulatem było utworzenie niezależnych od władz samodzielnych związków zawodowych, uwolnienie więźniów politycznych oraz zniesienie cenzury. Ostatecznie lista postulatów liczyła 21 punktów. Do inicjatywy MKS przystępowało coraz więcej osób, tak że liczba strajkujących w sierpniu liczyła 750 tys. osób. Strajkujący zaczęli wydawać z dnia 23 sierpnia swój własny „Strajkowy Biuletyn Informacyjny »Solidarność«”. KC PZPR postanowił o rozwiązaniu sporu metodami pokojowymi i przystąpił do rozmów z przedstawicielami MKS. Porozumienia podpisano pod koniec sierpnia, a 31 sierpnia MKS przekształcił się w Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” z Wałęsą na czele. Podobne komitety zaczęły powstawać w innych częściach kraju; 17 września utworzono Komisję Porozumiewawczą NSZZ „Solidarność”, na której czele również stanął Wałęsa. Tym sposobem na ówczesnej scenie politycznej pojawiła się nowa siła, będąca emanacją dążeń społeczeństwa polskiego do ograniczenia władzy PZPR i odzyskania wolności. Związek zaczął wydawać własną prasę. Oprócz wspomnianego Biuletynu w wersji ogólnopol-

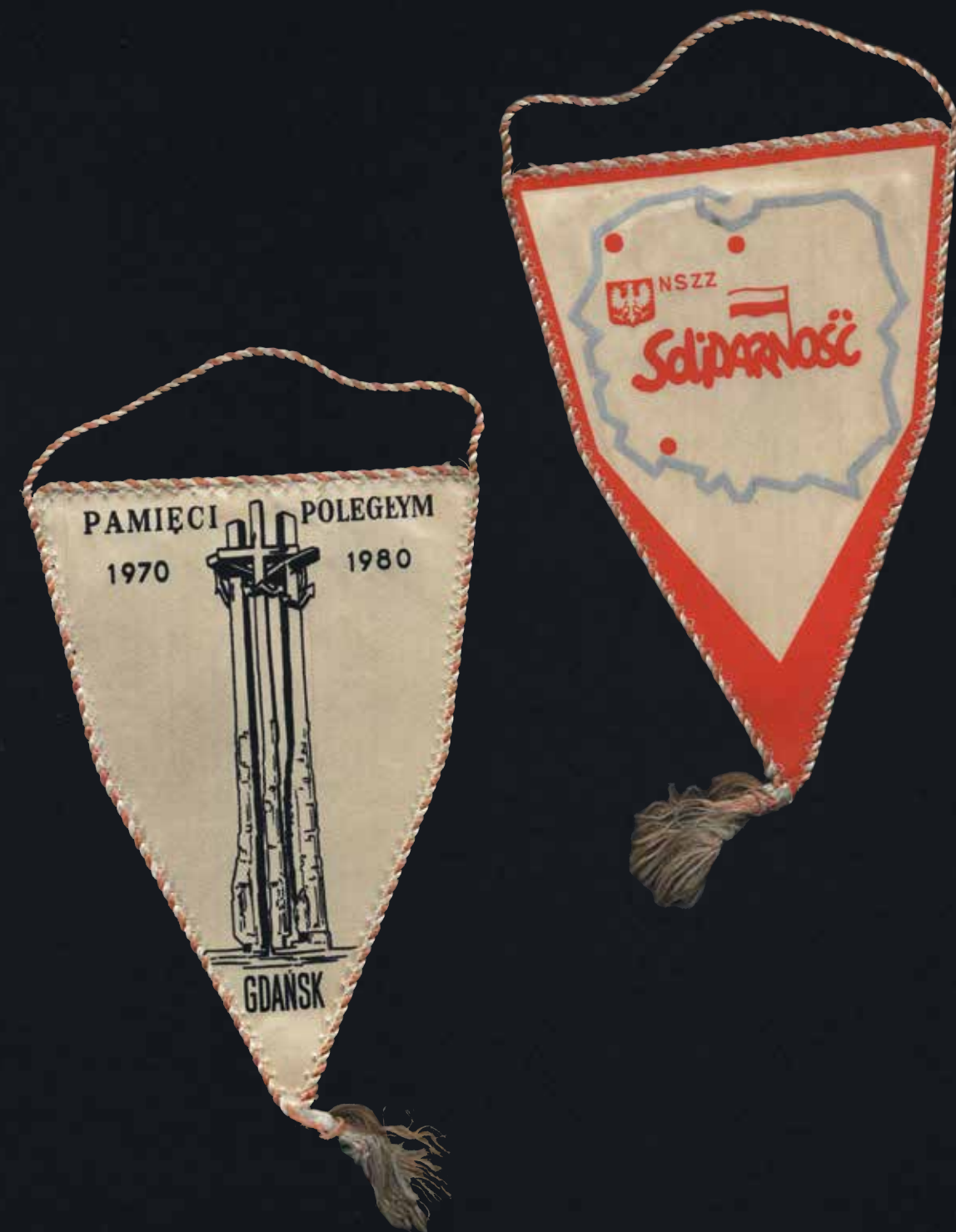
skiej, pojawiły się jego wersje dla lokalnych zakładowych struktur oraz Informator „Solidarności”.

Na Lubelszczyźnie strajkujący w ramach „Lubelskiego lipca” kontynuowali akcję protestacyjną, okazując tym samym solidarność ze strajkującymi stoczniovcami. Strajk po raz kolejny rozpoczął się w WSK Świdnik, zastrajkowały również: Spółdzielnia Pracy „Mototransport” w Rykach, Fabryka Samochodów Ciężarowych, Zakłady Azotowe w Puławach oraz Fabryka Maszyn Rolniczych „Agromet”. Po podpisaniu porozumień sierpniowych napięta atmosfera strajkowa nieco opadła. Do Gdańska z Lubelszczyzny wyruszyła kilkusobowa delegacja z Czesławem Niezgoda na czele. Podczas spotkania z przywódcami „Solidarności” zdecydowano o przystąpieniu pracowników lubelskich zakładów pracy do związku. W kolejnych dniach września komitety związkowe powstawały w lubelskich przedsiębiorstwach, by ostatecznie powołać Międzyzakładowy Środkowo-Wschodni Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Lublinie przy ul. Okopowej 7. Określenie „Środkowo-Wschodni” po raz pierwszy zastosowano wobec Lubelszczyzny, a pomysłodawcą był Jan Nakonieczny, który zaproponował, by poszczególne komitety lokalne funkcjonowały w ramach regionów. Przewodniczącym Komitetu Regionu „Środkowo-Wschodniego” został Czesław Niezgoda. W skład Komitetu weszli również przedstawiciele poszczególnych zakładów pracy, biorących udział w lipcowych i sierpniowych strajkach. 30 XI 1981 r. liczebność struktur regionu wynosiła 120 tys. osób w 400 komitetach założycielskich. Obszar Regionu obejmował kilka ówczesnych województw. W całości należały do niego województwa lubelskie i zamojskie oraz części województw: białkopodlaskiego, chełmskiego oraz siedleckiego. Do stycznia 1981 r. należało do Regionu również całe województwo chełmskie, jednakże po tej dacie część województwa z Chełmem i Krasnymstawem utworzyła własny Region Chełmski. Od maja 1981 r. status oddziałów podległych zarządowi Regionu uzyskały następujące ośrodki miejskie: Biłgoraj, Hrubieszów, Kraśnik, Lubartów, Łuków, Międzyrzec Podlaski, Parczew, Poniatowa, Opole Lubelskie, Puławy, Radzyń Podlaski, Tomaszów Lubelski, Włodawa i Zamość.

Mapa oddziałów NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego podległych Zarządowi Regionu w Lublinie, rys. B. Staręgowski

Proporczyk NSZZ „Solidarność”. Pamięci poległym 1970–1980 Gdańsk upamiętniający ofiary grudnia 1970 r. (recto i verso), 1980 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 202

Zdjęcie chłopca trzymającego proporczyk „Solidarność-Lublin” autorstwa Sławomira Smyka z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność«” Region Środkowo-Wschodni nr 37/38, Lublin 20-26 VII 1981 r., Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Lubelskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Lublinie, sygn. 19, s. 11

SPIS TREŚCI	
Nazwa, teren działania i siedziba	3
Postanowienia ogólne	3
Członkowie, ich prawa i obowiązki	8
Władze związku	10
Sekcje zawodowe i branżowe	17
Strajk	17
Ośrodek Prac Społeczno-Zawodowych i Wydawnictwa	19
Fundusze i majątek związku	19
Postanowienia przejściowe i końcowe	20
Postanowienia Konwencji Nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy	21
Postanowienia Konwencji Nr 98 Międzynarodowej Organizacji Pracy	23
Część I pkt. 1-7 Porozumienia zawartego przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy z Komisją Rządową	25
Protokół Porozumienia zawartego przez Komisję Rządową i Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w dniu 31.08.1980 r. w Słocni	29
Gdańskie Protokół ustaleń w sprawie wniosków i postulatów MKS z Komisją Rządową w Szczecinie	48
Postanowienia końcowe Protokół porozumienia zawartego przez Komisję Rządową i MKS w dniu 3.09.1980 w Kopalni Węgla Kamiennego „Manifest Lipcowy”	54
	55

Rozdział I	
NAZWA, TEREN DZIAŁANIA I SIEDZIBA	
§ 1.	
Tworzy się organizację zawodową pod nazwą „Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, zwany dalej Związkiem. Związek, stosownie do zasad wyrażonych w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, w ratyfikowanej przez Polską Rzeczypospolitą Ludową Konwencji nr 87 i nr 98 Międzynarodowej Organizacji Pracy oraz w części I pkt 1-7 porozumienia zawartego przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy z Komisją Rządową w Gdańsku (patrz załącznik), rozwijać będzie działalność w zakresie obrony interesów pracowników, realizacji ich potrzeb materialnych, społecznych i kulturalnych.	
§ 2.	
Terenem działania Związku jest obszar Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.	
§ 3.	
Siedzibą Komisji Krajowej Związku jest Gdańsk.	
Rozdział II	
POSTANOWIENIA OGÓLNE	
§ 4	
Związek jest niezależny od organów administracji państwowej i organizacji politycznych.	
3	

Czas od założenia NSZZ „Solidarność” do wprowadzenia stanu wojennego nie można uznać za szczególnie spokojny. Co prawda siła protestów nieco wyhamowała, to jednak wciąż silne były napięcia między władzą a społeczeństwem. Siły „Solidarności” rosły z miesiąca na miesiąc, co widoczne było w stale powiększających się strukturach regionalnych. Pilnowano również wypełniania przez władzę porozumień sierpniowych, która realizowała je bardzo opieszale i opornie. Pod groźbą strajku generalnego w dniu 24 X 1980 r. zarejestrowano wreszcie NSZZ „Solidarność” jako organizację działającą legalnie. Natomiast w partii widoczny był coraz większy chaos spowodowany całą sytuacją. Podważenie fundamentu władzy PZPR, jakim była kierownicza rola partii, skłoniła wielu jej członków do podjęcia określonych działań. Członkowie KC PZPR, ze Stanisławem Kanią na czele, usunęli dawne przywództwo partii i rozpoczęli dogłębne czystki w strukturach Komitetu Centralnego i komitetów lokalnych. Nastąpił okres wzmożonych walk partyjnych i eliminowania przeciwników wewnętrznych. Oś sporu stanowiło także ustosunkowanie się do „Solidarności”: część członków podzielała poglądy i postulaty związku, część dążyła do jego zlikwidowania. Spora grupa uważała, że niezbędne są rozmowy, ale i nie wykluczała siłowego rozwiązania problemu. Bałaganowi w państwie z niepokojem przyglądała się władza w Moskwie, która rozważała interwencję zbrojną 6 XII 1980 r. Ostatecznie jednak wycofano się z tych pomysłów.

Na Lubelszczyźnie najwięcej postulatów strajkowych, w okresie 1980-1981, dotyczyło zmian w edukacji oraz szkolnictwie i to na wszystkich jego etapach. W przypadku szkolnictwa podstawowego i średniego domagano się usunięcia cenzury z programów nauczania,

umożliwienia nauczycielom nauczania zgodnie z sumieniem i prawdą oraz poprawienie warunków pracy nauczycieli. W szkolnictwie wyższym domagano się przywrócenia pełnej autonomii uczelni, likwidacji ustawy wprowadzonej w 1968 r., umożliwienie przeprowadzenia wolnych wyborów władz uczelni oraz odstąpienie od cenzury badań naukowych. Istotą strajków było przywrócenie etosu naukowców, swobody dyskusji naukowej oraz pełnej transparentności przy zatrudnianiu osób na uczelniach. 10 XI 1981 r. NSZZ „Solidarność” oraz wspierające ją Niezależne Zrzeszenie Studentów przeprowadziły strajk na lubelskich uczelniach, mający doprowadzić do wprowadzenia postulowanych zmian. Akademia Rolnicza, Akademia Medyczna, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski przystąpiły do strajku. W protestach nie brał udziału Socjalistyczny Związek Studentów Polskich oraz część pracowników identyfikująca się z PZPR. Strajk przybierał różne formy: od zmiany zajęć po całkowite przerwanie ich prowadzenia. W trakcie akcji protestacyjnej kolportowano ogromne ilości materiałów ulotnych zawierających postulaty protestujących. Ostatecznie przeprowadzono rozmowy, których wynikiem była obietnica realizacji części postulatów. Strajk zakończył się 12 grudnia, na dzień przed rozpoczęciem stanu wojennego, w związku z czym wprowadzenie zmian okazało się niewykonalne.

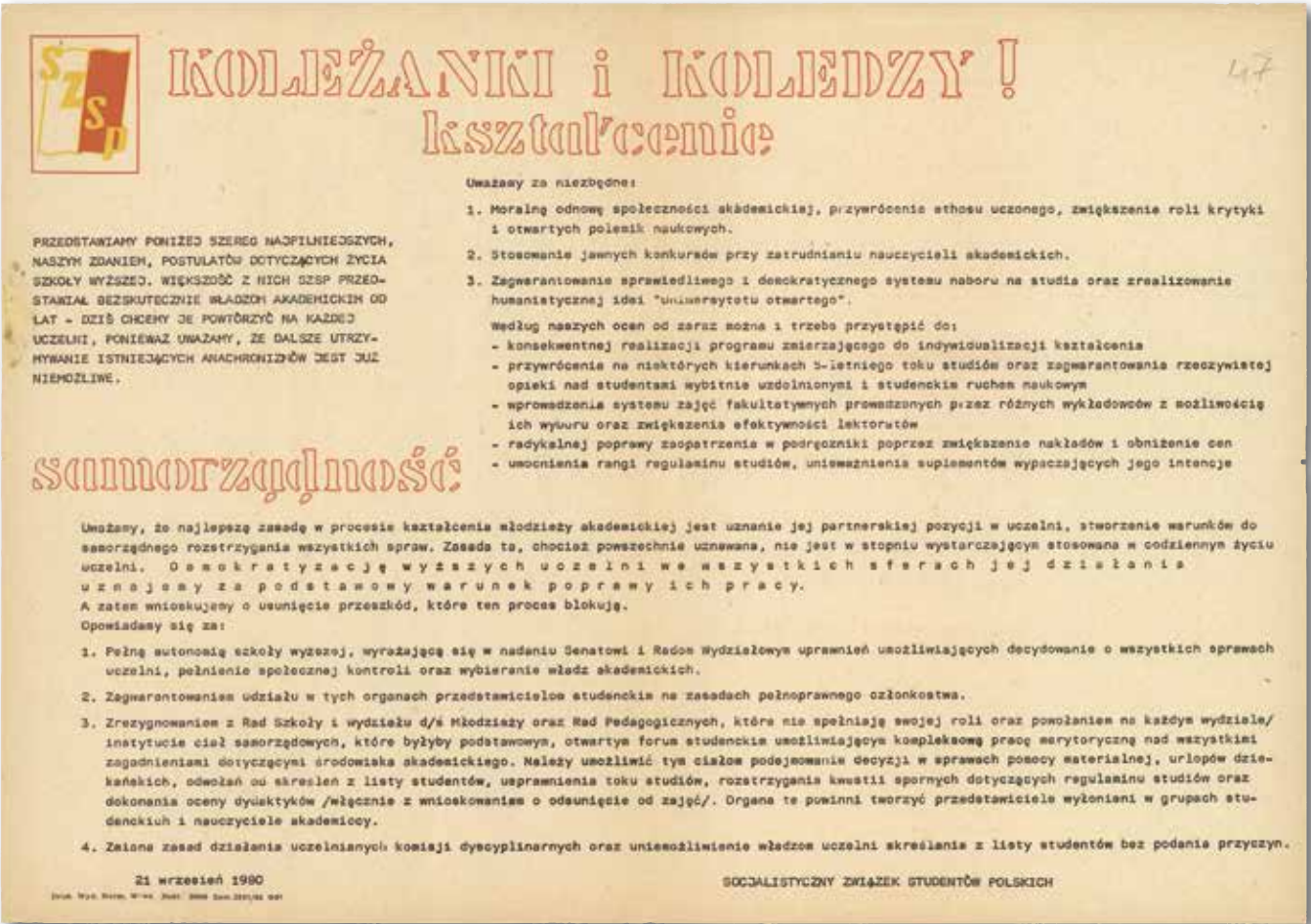

Afisz informacyjny „Ogólnopolski STRAJK protestacyjny. Środa, godz. 12-13”, 1980 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 157

Afisz informacyjny z żadaniami „Solidarności”, Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 31

Opaska członka „Solidarności” uczestniczącego w strajkach, Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 31

Afisz zawierający postulaty SZSP względem szkolnictwa wyższego, 21 IX 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1028

BIULETYN INFORMACYJNY

REGIONU
ŚRODKOWO
WSCHODNIEGO

SOLIDARNOŚĆ

LUBLIN 23.XI.81

apel NAUCZYCIELI do RODZICÓW, DZIECI I MŁODZIEŻY szkół lubelskich

W tym roku Szkoły zaczęły od roku sesyjnego zmiary. Wprowadziła tak samo są założone butyry, a przemacanie i niedożywienie utrudnia naukę - ale zmieniła się klimat moralny wzajemnych stosunków nauczyciel-uczeń-rodzice. Skończył się czas lotnego zakłamania, kiedy nasze dzieci musiały być posłuszne w domu, a w szkole nie mówić prawdy w szkole.

Skończył się czas przymusu psychicznego, szukania atomów i korzytnych układów, które często w domu traktowano jako warunek powodzenia szkolnego. Sierpniowy zryw Narodu wprowadził odnowę także do szkoły? I dlatego dziś nauczyciele stoją przed wyborem: czy stać się w obronie samorządności szkoły? Jej narodowego charakteru? W obronie nauczania PRAWDY? Czy też czekać na stosowną chwilę, gdy władza odnowi dotychczasowe doświadczenia i będzie przekonana, że Naród sam może decydować o losie polskiej oświaty?

Od roku "Solidarność" nauczycielska walczy o moralne odrodzenie szkoły, a między innymi o:

właściwe kształcenie umysłów i charakterów uczniów
właściwe doskonalenie nauczycieli, które jest podstawowym warunkiem odnowienia oświaty.

Niechaj! Sztywne stanowisko władz oświatowych ten proces hamuje.

Podjęliśmy strajk czynny każdy nauczyciel czyni to w sposób szczególny przemysłowy, mając na względzie dobro ucznia.

Prosimy Rodziców - szefy z wielkim spokojem przyjęli wiadomość o strajku, nie wierzyli łatwym propagandzie i utworzyli z nauczycielami wspólną, szkolną rodzinę, która się wspiera wzajemnie, dąży do sukcesu i dla o dobro DZIECKA!

Podjęliśmy strajk czynny, to znaczy UCZYM - tworzymy szkołę wolną od nacisku administracyjnego, szkołę kierowaną samorządnie, SZKOŁĘ ODKŁAMANIA!!!

Wierzymy Bęgi, transparenty, organizujemy specjalne lekcje wychowawcze. Zapraszamy do Szkoły Rodziców. Prosimy o pomoc w dołączaniu książek i piosenek dołączając "szkolnych", dobrych nagród. Otwieramy punkty informacji naukowej w bibliotekach szkolnych.

Właściwy strajk jest poprzedzony gotowością strajkową, która zaczęła się dla szkół średnich - 17.XI.81 dla szkół podstawowych - 19.XI.81 dla szkół dla młodzieży - 21.XI.81 dla szkół dla dorosłych - 23.XI.81

Wszystkie placówki oświatowo-wychowawcze wyrażają swoją solidarność!

Strajk w przewidzianym terminie będzie realizował się terytorialnie: Lublin, woj. lubelskie, a nawet Region. Rodziców zapewniamy o wzajemnej opiece, jaką otoczmy powierzone naszej trosce dzieci!

W numerze:

K. Białicki
O ODKŁAMANIE
HISTORII I JĘZYKA
POLSKIEGO 57
A. Krawiec
PEŁNIE HEBRA OTRZY-
MAŁ BOŻKA
[stronę w rozmowie]
WSI
B. Kowalski
OBRADY ZARZĄDU
REGIONU

Wszystkich zapewniamy również o głębokiej więzi z całym społeczeństwem, które może liczyć na zawodność na polskiego nauczyciela. NIECH ŻYJE NIEPODLEGŁA SZKOŁA!

Sekcja Oświaty i Wychowania
NSZZ "Solidarność"
Region Środkowo-Wschodni

"SOLIDARNOŚĆ WIEJSKA" ZAREJESTROWANA

Bez wątpienia jednym z najważniejszych zadań w tym roku jest fakt zarejestrowania "Solidarności Wiejskiej". Specjalnie dla naszego "Biuletynu" edytował Henryk Bęgi, przewodniczący i Jan Kozłowski, wiceprzewodniczący Krajowego Komitetu Zakończycielskiego tego związku.

Henryk Bęgi

"Solidarność Wiejska" powstała 10 września 1978 r. Od grudnia 1978 wydaje miesięcznik "Rolnik Niezależny". Trzeba wiedzieć, że do sierpnia działacze naszego związku byli często represjonowani. Wniosek o rejestrację sformułowaliśmy w sierpniu 1980 r., lecz dopiero teraz 18 listopada został zarejestrowany.

Związek jest niezależny od władz państwowych i organizacji politycznych [§ 1, pkt 2 statutu]. Został on członkiem, którzy ukończyli 18 lat, i są rolnikami, to jest indywidualnymi rolnikami, chłopsko-rolniczymi, oraz pozostałe grupy rolników bezpośrednio zatrudnionych w produkcji rolnej [§ 1, pkt 3 statutu]. Działalność na terenie całej Polski. Celem jego jest obrona interesów zawodowych i społecznych rolników. Deklaruje też gotowość współdziałania ze wszystkimi niezależnymi samorządowymi związkami zawodowymi. Celem "Solidarności Wiejskiej" jest również wychowywanie w duchu poświęcenia dla Ojczyzny oraz solidarności z robotnikami przemysłowymi, a także szerokie wprowadzanie zasad samorządności, sprawiedliwości, równości oraz solidarności.

Siedziba Krajowego Komitetu Zakończycielskiego NSZZ R "Solidarność Wiejska" znajduje się w Warszawie przy ul. Łódzkiej 22 m. 1, tel. 40-19-45.

Jan Kozłowski

* Dlaczego nie przystąpiliśmy do "Solidarności" Rolników Indywidualnych? Odsłonięcie uwagi i uważam, że jest ona nie do przyjęcia ze względu na deklarację lojalności, jaką sformułowaliśmy wobec PZPR i ZSL. A wiadomo przecież powszechnie, że chłopi polscy nie akceptowali i nie akceptują dotychczasowej polityki rolnej PZPR i ZSL. Chcąc być autentycznym przedstawicielem chłopów należy być bezkompromisowym - trzeba uwzględnić ich wolę.

"Solidarność Wiejska" od samego początku starannie się o rejestrację odrzuca wszelkie projekty deklaracji o lojalności. Zgadzaliśmy się tylko na zapis, i tak to zostało zatwierdzone przez władze - że Związek nasz będzie działał zgodnie z Konstytucją PRL.

wypowiedzi zanotował Zdzisław Bradeł

BIULETYN INFORMACYJNY

REGIONU
ŚRODKOWO
WSCHODNIEGO

SOLIDARNOŚĆ

LUBLIN 30.XI.81

29-30.XI.1830
151-LECIE ROCZNICA
WYBUCHU
POWSTANIA
LISTOPADOWEGO

Ośrodek białej, rycanie
daleka
Dzień, dzień, w gęsty
słyni
Wiedza także winna
chwała
Trudnobyła w ostrze
jak
Leć nasz Orle w górny
pędzie
Świat, Polaco, świat
skisi
Kto przysięgł, winny
będzie
Kto umiera, wójtym ja.

58

(Warszawianka 1831)
Warszawa, dnia 25.XI.1981 r.

"...Chcielibyśmy zobaczyć
szkołę bardziej polską..."

TECHNIKON
ELEKTRONICZNE
W WARSZAWIE
TECHNIKON
INŻYNIERSKI
NR 2
WYDZIAŁ ZAGŁOBY
W WARSZAWIE
ZASADNICZA
SZKOŁA INŻYNIERSKA
W WARSZAWIE

POBLANIE DO NAUCZYCIELI
Region Środkowo-Wschodni od Komitetu Zakończycielskiego
NSZZ "Solidarność" z siedzibą w Warszawie

Wojciech Zakładowy NSZZ "Solidarność" nauczycielski
pracy jako przedstawicieli kilku tysięcy nauczycieli i uczniów
którzy w Warszawie tworzą powstanie kształtowania umysłów i
duchów swoich dzieci, wyrażają wolę odzyskania i szacun-
ku za podjęcie walki z ustrojem polskiej oświaty.
Zdajemy sobie sprawę z tego, że w tym momencie od
nas zależy właściwe wychowanie narodu, jego postawa
moralna, kultura, poziom intelektualny. Dlatego też domaga-
my się by władze usunęły wszelkie prawa do samorządności
uczniowskiej, i prawa nauczycieli do godnych warunków
nauczania i poszanowania prawdy. Dzieci nie mogą być po-
turbowane dowiedzieli się o demagogii propagandowych tak
zawziętych historię i faktów społecznych, a nauczyciele po-
winni być niezłomni w ich walce z wprowadzaniem fałszu.
Wartość postulatów jest jednoznacznie następująca: a
także wszystkich wydających z troską o przyszłość Ojczyzny.

List otwarty

Do aktywności pracowników Oświaty Regionu
Środkowo-Wschodniego NSZZ "Solidarność"

Trwając od dłuższego czasu w naszym Regionie walka o wprowadzenie zasad demokratycznych w zarządzaniu oświatą odbiła się w ostatnich dniach głośnym echem w całej Polsce.

Do wyczerpania wszystkich możliwości realizacji wszystkich postulatów drogą negocjacji z władzami oświatowymi podjęliśmy strajk czynny, który jest wyrazem determinacji środowiska nauczycielskiego przekonanego o konieczności egzekwowania należnych mu praw.

Wiedza wbrew deklaracjom i podpisany umowa apokaliptyczna w sprawie oświaty bez konsultacji społecznej ujawniając szlachetność w sprawie oświaty.

Działalność środki przekazu informacji wypowiada charakter akcji protestacyjnej, czyniącej zarzut, że włączenie do strajku młodzieży jest niedopuszczalne.

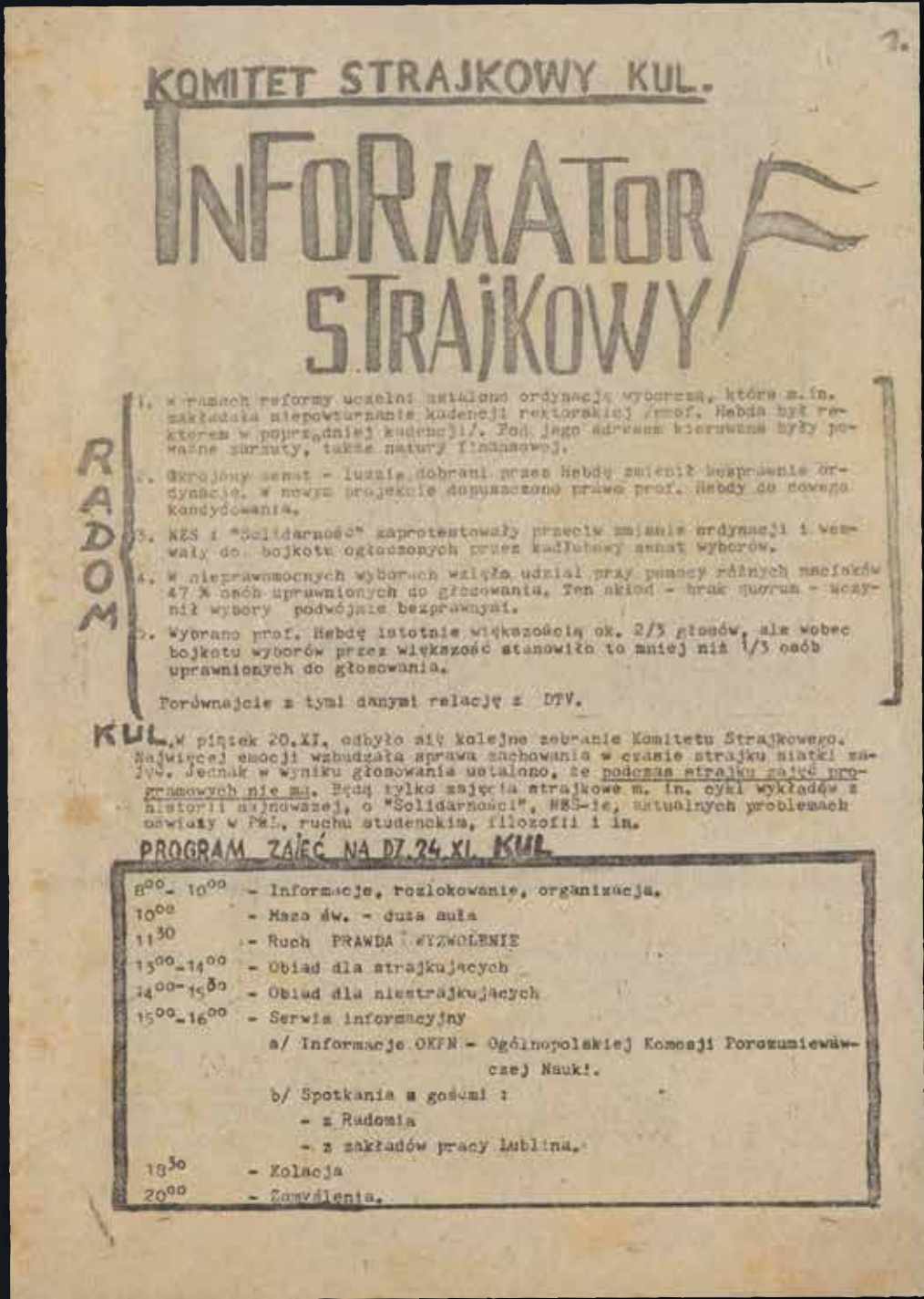
Stanowisko takie oznacza próbę zastosowania metod wychowawczych z młodego społeczeństwa, polegających na izolowaniu młodzieży od środowiska i od istniejących źródeł społeczeństwa, co w konsekwencji prowadzi do dwulicowości w procesie nauczania.

Zarzuca ten jest próbą wprowadzenia w błąd polskiego społeczeństwa. Masowe środki przekazu przemierzają fakt, że w czasie akcji strajkowej młodzież jest objęta troskliwością opieką i odrywa zajęcia dydaktyczne, na których poprzez film, uścisną historię i literaturę polską, Solidarność się z nami udzielamy pełnego poparcia w słownych działaniach o ujęciu oświaty.

Nadzwyczajny Krajowy Zjazd
Mandatujący Sekcji Oświaty i Wychowania
NSZZ "Solidarność"

STRAJK STUDENCKI o samorządność uczelni!

Informator strajkowy Komitetu Strajkowego KUL, 1981 r., Kolekcja Włodzimierza
Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 103

Powstaniu „Solidarności” towarzyszyła zakrojona na szeroką skalę kampania propagandowa. Udział w mobilizowaniu i przeciąganiu ludzi na swoją stronę miała zarówno partia, jak i powstały niedawno związek zawodowy. Wokół „Solidarności” skupiło się wielu wybitnych twórców rodzimej kultury. Na społeczeństwo od-
działywano obrazem i słowem pisanym. „Solidarność”, posiadająca własną prasę, prezentowała na jej łamach wiele utworów służących podtrzymaniu ducha oporu wśród obywateli. W biuletynach, infor-
matorach czy innych czasopismach pojawiały się różnego rodzaju teksty, w tym wiersze utrzymane w formie humorystycznej, krytyku-
jące działania władz, jak też patetycznej, poruszające sprawy oj-
czyzny. Publikowano poezję Zbigniewa Herberta i Czesława Miłosza. Pojawiały się teksty piosenek, a także przedruki tekstów sprzed lat, m.in. autorstwa Jana Lechonia, które doskonale wpasowywały się w sytuację polityczno-społeczną. W czasie stanu wojennego, choć oficjalnie panowała cenzura, w drugim obiegu aktywnie dzia-
łali tacy twórcy, jak Agnieszka Osiecka, Przemysław Gintrowski czy Jacek Kaczmarski. Działalność opozycyjną wspierało również wielu anonimowych twórców, których personaliów zapewne nie po-
znamy, a którzy pozostawili po sobie dorobek będący niewątpliwie częścią polskiej kultury.

26

Wiersz „Wielkanoc” autorstwa
Jana Lechonia z „Biuletynu
informacyjnego NSZZ
»Solidarność« UMCS” nr 25,
Lublin 15 IV 1981 r.,
KW PZPR w Lublinie,
sygn. 3124

NR 25 15 IV 1981 biuletyn informacyjny
NSZZ Solidarność Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Jan Lechoń Wielkanoc

Droga, wiersze sadzona wśród zielonej łaki.
Na której pierwsze jaskry słońca i niebo.
Pośród wierzby po kamieniach wąska struga cieknie.
A pod niebem wysoko śpiewają skowronki.

Wśród tej łaki wilgotnej od porannej rosy.
Droga, którą co święto szli ludzie ze śpiewką.
Idzie sobie Pan Jezus wpółnagi i bosy
Z wielkanocną w przebitej dłoni chorągiewką.

Naprzeciw idzie chłopka. Ma kosa słocista.
Bawicka jej spódniczka i piękna zapaska.
Poznała Zbawiciela z świętego obrzaska.
Upadła na kolana i krzyknęła: „Chryście!”

Bije głową o ziemię z serdeczną rozpaczą.
A Chrystus się pochylił nad klęczącym ciałem
I rzeknie: „Powiedz ludziom, niech więcej nie płaczą,
Dwa dni leżałem w grobie. I dziś smartwychwstałem”.

/z tomu „Lutnia po Sekwarku”, 1942/

PIOSENKA DLA CÓRKI

19

Nie nam teraz czasu dla Ciebie
Nie widziała Cię długo matka
Jeszcze trochę poczekaj, dorośnij
Opowiem Ci o tych wypadkach.

O tych dniach pełnych nadziei
Pełnych rozmów i sporów gorących
O tych nocach kiepsko przespanych
Naszych sercach nocno bijących.

O tych ludziach, którzy poczuli
Że są wreszcie teraz u siebie
Solidarnie walczą o dzisiaj
I o przyszłość także dla Ciebie.

Więc się nie snuć i czekać cierpliwie
Aż powrócisz w nasze objęcia
W naszym domu, który nie istniał
Bo w nim brak było ... prawdziwego szczęścia.

BOŻE NASZ

My stoczniowcy i portowcy dzisiaj tu
Zwyciężymy, przeżyjemy cały trud
By mieć jutro zapewnione
Wolne Związki utworzone
I do pracy przystąpimy już.

Boże nasz, Boże nasz, Boże nasz
Jak ten strajk, jak ten strajk długo trwa
Więc dlaczego przetrzymują
Postulatów nie przyjmują
Niech pomyślą, ile to kosztuje nas

Nasze serca, nasze myśli wciąż tam są
Kiedy Grudzień przypomina się
Teraz wiemy jak strajkować
I jak z rządem partraktować
By żądania nasze wypełniły się.

ref.: Boże nasz, Boże nasz....

Nasze żony, nasze matki są wśród nas
Całym sercem, całą duszą, życzą nam
Byśmy szybko to skończyli
I do domów powrócili
Ale muszą jeszcze wytrwać dłuższy czas

ref.: Boże nasz, Boże nasz....

Wiersze i piosenki wykonane przez
aktora Macieja Pietrzyka podczas
strajku w Stoczni Gdańskiej,
Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego
dotycząca NSZZ „Solidarność”,
sygn. 96

Dziś - Pytanie

CZY MAMY JESZCZE
WYSTAWIAĆ BUTELKĘ
NA MLEKO?
PLANOWAĆ URLOP?
SKŁADAĆ WIZYTY u PRZYJACIÓŁ?
... CZY JEST SENS
IŚĆ DO FRYZJERA, ZROBIĆ
TRWAŁĄ?
NAPISAĆ PAMPHLET DO PISMA
OTRZYTYSODNIOWYM CYKLU?
ZULEKAĆ DO JUTRA
(ha, ha - do jutra...)-
CZY BĘDĄ W TYM ROKU
Z MIŁOŚCIĄ
WYCIĘCI
MA SYLWESTRA DO BUDAPESTU
ABUDAPEST?
A SYLWESTER?
... A JEŚLI CHODZI O SKŁADKI, TO JAK MA WTAJACIWIĆ,
BYĆ? CZY WŁAŚCIWIE NAWRZĘDKI WYPADEK, A NUI
SIĘ DO CZEKA DO RENTY, CZY CISAĆ WZYSTKO
ORKIESTRZE W PÓŁNOCNYM PARADYZIE?
CZY WRÓCĄ ZNOWU DO PODRĘCZNIKÓW PRZERAJACIWIĆ
PIĘKNE JABŁKA - WYMALAZEK SŁYNNYCH UKŁONYCH?
CZY TEŻ UCALĄ NIE OŚDZIE JABŁEK?
AMY?
A Z NAMI?
W RUBRYCE "KOŁO OCZU", CZY PIWEM JESZCZE
"BRĄZOWE"?
W RUBRYCE?
PISZESZ?
TY? TY JESZCZE?
CZY OŚDĄ KARTKI NA CHLEB?
CZY NA DWOJE?

AGNIESZKA
OSIECKA

Bardzo popularną formą wyrazu artystycznego, który szeroko trafiał do mas społecznych, okazał się rysunek satyryczny. Dla satyry kluczowe jest przesadne przedstawianie cech charakterystycznych postaci, grup osób, przedstawicieli identyfikujących się z określoną ideą, czy też wydarzeń. Szybko zauważono przydatność karykatury w kształtowaniu opinii publicznej, wobec czego stała się ona nieodłącznym elementem wojny propagandowej po obu stronach barykady. Szczególnie często pojawiała się ona na łamach prasy związkowej, w tym „Biuletynu informacyjnego »Solidarności«”. 11 VI 1981 r. w „Biuletynie informacyjnym »Solidarności« Ziemi Puławskiej” ukazał się satyryczny rysunek przedstawiający niedźwiedzia o twarzy Leonida Breżniewa, wokół którego stąpali ludzie nucący znaną piosenkę: „my się go boimy, cichutko chodzimy, jak się zbudzi to nas zje”. Na ostatniej stronie Biuletynu pojawił się ten sam rysunek ze zmienionymi ostatnimi słowami piosenki: „jak się zbudzi to... nam pomoże”. Nie była to pierwsza próba wykorzystania w Biuletynie rysunku satyrycznego, który wprost przyjął wymiar karykatury antykomunistycznej. Wśród rysunków były takie, które przedstawiały milicjanta trzymającego za plecami pałkę i próbującego zastraszyć przechodnia, samochód będący symbolem partii, który miał wypadek, a za który obwiniana była „Solidarność”, czy też ironiczne przedstawienie propagandy partyjnej uprawianej w mediach publicznych.

Nie tylko w puławskich biuletynach pojawiały się rysunki satyryczne. Tego typu materiały występowały również w „Biuletynie informacyjnym Regionu Środkowo-Wschodniego”. Tam pojawiła się karykatura zatytułowana „Wodowanie”, która przedstawiała Edwarda Gierka w tonącej łodzi na tle stoczni. Karykatury wywoływały

wściekłość władzy, ale do pewnego stopnia były one tolerowane. Dopiero ukazanie się rysunku z Breżniewem doprowadziło do przedstawienia zarzutów redakcji Biuletynu. W sierpniu 1981 r. prokuratura postawiła redaktorowi naczelnemu Ireneuszowi Ostrokólskiemu zarzuty znieważania i wyszydzania pierwszego sekretarza ZSRR. Rozprawa rozpoczęła się 7 grudnia, a poprzedziła ją akcja plakato-
wa i ulotkowa lokalnych struktur „Solidarności”. Batalii sądowej redaktora Ostrokólskiego przyglądało się 200 osób. Ostatecznie termin rozprawy przesunięto na styczeń 1982 r. Nie doszło do niej jednak, bo po wprowadzeniu stanu wojennego Ostrokólski i kilka in-
nych osób z redakcji zostało internowanych, a następnie osadzonych w więzieniu we Włodawie.

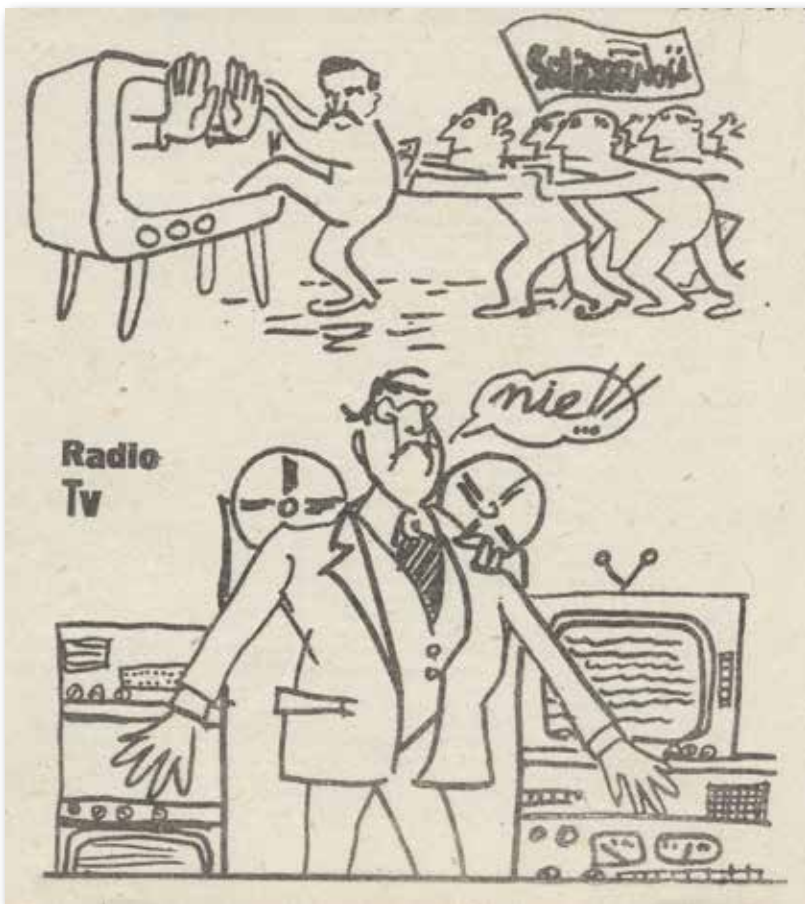
Okładka „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 34 z rysunkiem satyrycznym przedstawiającym Leonida Breżniewa, Puławy 11 VI 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21

Rysunek satyryczny „A więc nie wierzysz Kowalski...” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 53, Puławy 17 IX 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21

Rysunek satyryczny „Znowu sprawa Solidarności...” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 51, Puławy 3 IX 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21

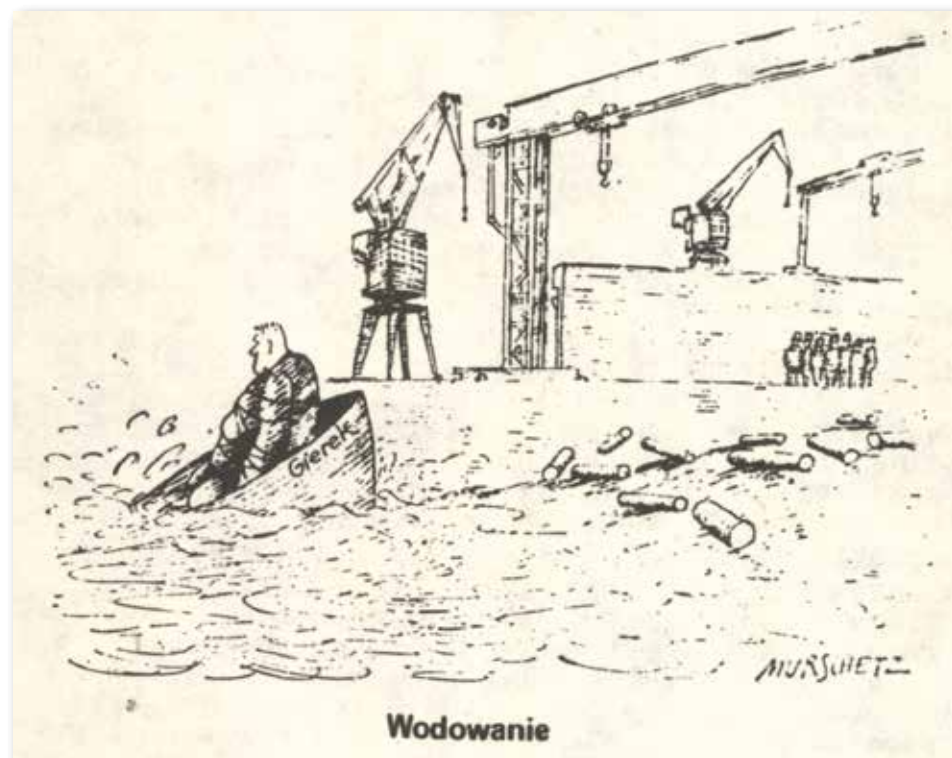

Rysunek satyryczny „Solidarność. NIE” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 40, Puławy 23 IX 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21

Konwencję rysunku satyrycznego, jako skutecznego narzędzia walki propagandowej, komuniści docenili już wcześniej. Karykatura z jednej strony umożliwiała im transmitowanie propagandy do mas, co ułatwiało przyswajanie siermiężnego i nudnego przekazu partyjnego oraz propagandy sukcesu państw należących do bloku socjalistycznego, a z drugiej łagodziła nieco nastroje społeczne i w ogóle pozwalała na jakiegokolwiek spokojne rządy kolejnych ekip będących u władzy. Komuniści narzucili podległym sobie twórcom pewną konwencję, która zawierała się w określonym kodzie znaków, symboli, gestów oraz narracji. Wymierzona jako broń w politycznych przeciwników miała reagować na ich posunięcia, w tym na rysunek satyryczny z przeciwnej strony, a dodatkowo demaskować ich cele, powodując nie tyle śmiech co wrogość czy niechęć do głoszonych przez nich postulatów. Karykatura antysolidarnościowa, jak słusznie określił ją profesor Dariusz Magier, uderzała nie tylko w „Solidarność”, ale też w inne organizacje z nią współpracujące, jak Komitet Obrony Robotników, Konfederację Polski Niepodległej czy Niezależne Zrzeszenie Studentów.

Karykaturę antysolidarnościową możemy podzielić na kilka grup. Pierwsza to ta, w której chciano ukazać awanturnicze podejście organizacji, takich jak KOR czy NZS, i podburzanie przez nich związku robotniczego do działań ekstremistycznych. Według przekazu płynącego z rysunków to zwodzona przez te organizacje „Solidarność” dążyła do podważenia władzy komunistycznej i anarchizowania kraju. W drugiej grupie, określonej mianem ROBOTNICZA – TAK, AWANTURNICZA – NIE, twórcom przyświecała idea rozbicia wewnętrznej jedności „Solidarności” i podzielenia jej członków. Ukazywano w niej związkowców jako osoby żyjące na lepszym poziomie życia

Rysunek satyryczny „Wodowanie” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Region Środkowo-Wschodni” nr 37/38, Lublin 20-26 VII 1981 r., Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Lubelskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Lublinie, sygn. 19, s. 3

od reszty społeczeństwa, a strajki i protesty przedstawiano jako formę niszczenia państwa, która prowadziła do spadku zamożności obywateli. Jedynie spokój i pojednawcza postawa mogła doprowadzić do spełnienia żądań i zaakceptowania związku przez rząd. Trzecia grupa rysunków, to te, w których wymowie nawiązywano do znanych porzekadeł ludowych typu: tonący brzytwy się chwyta itp. Kolejna grupa, to tzw. NAGA PRAWDA, czyli wyrwane z kontekstu wypowiedzi przywódców NSZZ „Solidarność”, włożone następnie w ramy, które umożliwiały ich kompromitację w oczach społeczeństwa. Ostatnia grupa karykatur była najbardziej radykalna i przedstawiała związek jako siłę wywrotową, niebezpieczną i radykalnie dążącą do zniszczenia państwa. Tym samym trzeba było podjąć kroki, by ją powstrzymać, zanim narobi niepowetowanych szkód. Ten typ karykatury pojawił się na krótko przed wprowadzeniem stanu wojennego oraz korzystano z niego w czasie jego trwania, co miało legitymizować działania represyjne podjęte wobec „Solidarności”.

Rysunek satyryczny „Czas już przestać wybijać szyby we własnym domu...”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 772

Rysunek satyryczny „Daj kurze grzędę...”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 771

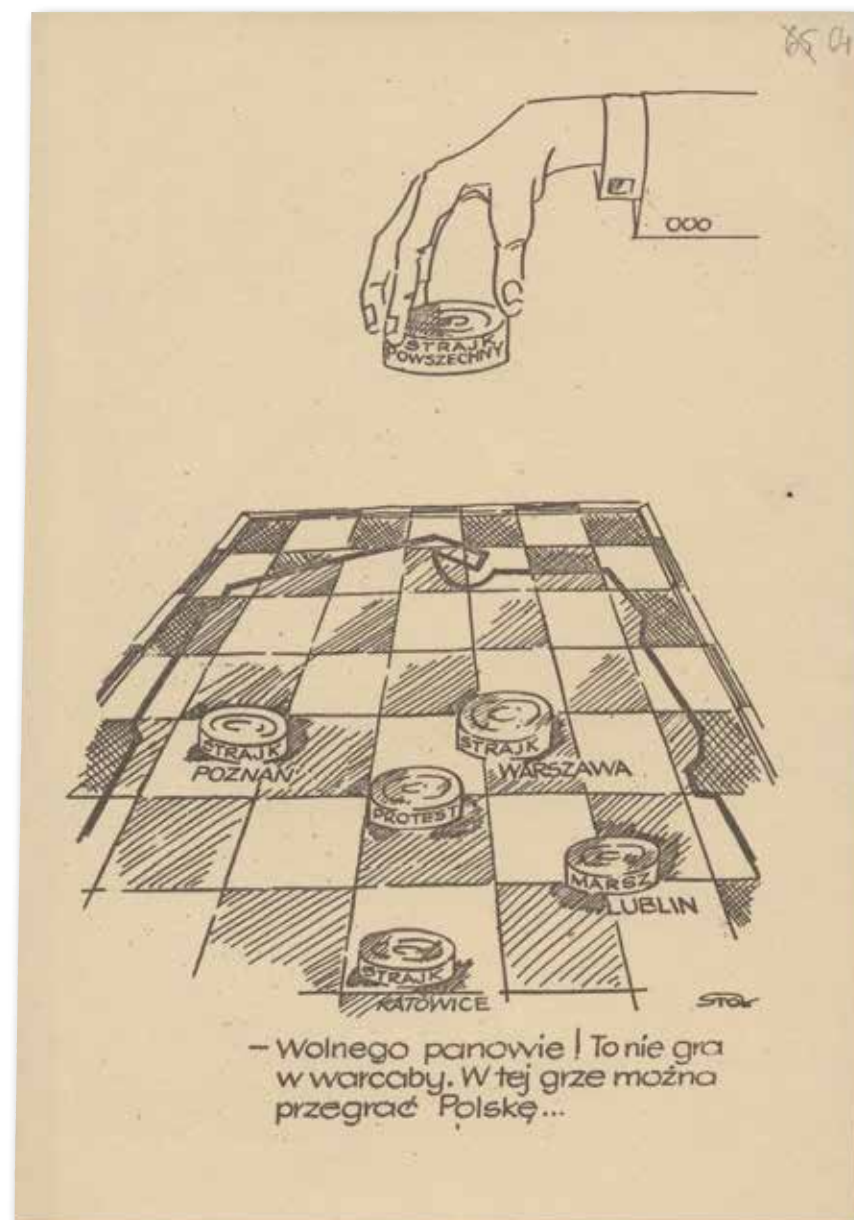
Rysunek satyryczny „Tonący brzytwy się chwyta...”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 771

Rysunek satyryczny „Jedno zgniłe jabłko może zepsuć cały ich kosz”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 771

Rysunek satyryczny „żeby podzielić/ Trzeba wypracować”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 772

Rysunek satyryczny „Wolnego panowie!...”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 772

W ramach walki propagandowej wykorzystywano nie tylko rysunek satyryczny, ale również materiały ulotne w postaci afiszy, plakatów czy ulotek. Poprzez swoją prostą formę materiały te niosły za sobą pewien przekaz, którego treść różniła się w zależności od zawartego w nim kodu symboli i słów. Mogło być to np. hasło: „Nie ma wolności bez SOLIDARNOŚCI” czy „TAK. Uwolnić więźniów politycznych”. Oprócz krótkich, ale niosących prosty przekaz haseł, stosowano też inne formy, jak w np. w stylizowanym na nekrolog zawiadomieniu, że w dniu 31 VIII 1981 r. „po długim i nieudolnym śledztwie pękła ze śmiechu SPRAWIEDLIWOŚĆ”. Afisz ten miał wyraźnie ironiczny wydźwięk i nawiązywał do upolitycznionego i zależnego od władzy sądownictwa. Ciekawym przykładem jest również ulotka satyryczna, której celem było uderzenie w organizacje, takie jak KOR czy NZS jako podpalacze Polski, a która została przerobiona przez nieznanego działacza „Solidarności”, i zamiast nazw tych organizacji zawiera nazwę partii rządzącej PZPR oraz jej przybudówek Stronnictwa Demokratycznego i Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego. Niestety „Solidarność” nie dysponowała takimi środkami jak partia, toteż bardzo wiele druków wychodziło czarnobiałych oraz słabej jakości. Problem pogłębił się w okresie stanu wojennego, kiedy to materiały kolportowane przez „Solidarność” pojawiały się z przyczyn oczywistych w drugim obiegu, drukowane najczęściej na powielaczach. Jakość materiałów była jednak bez znaczenia, wobec przekazu niesionego przez wydrukowane gazetki, ulotki czy afisze.

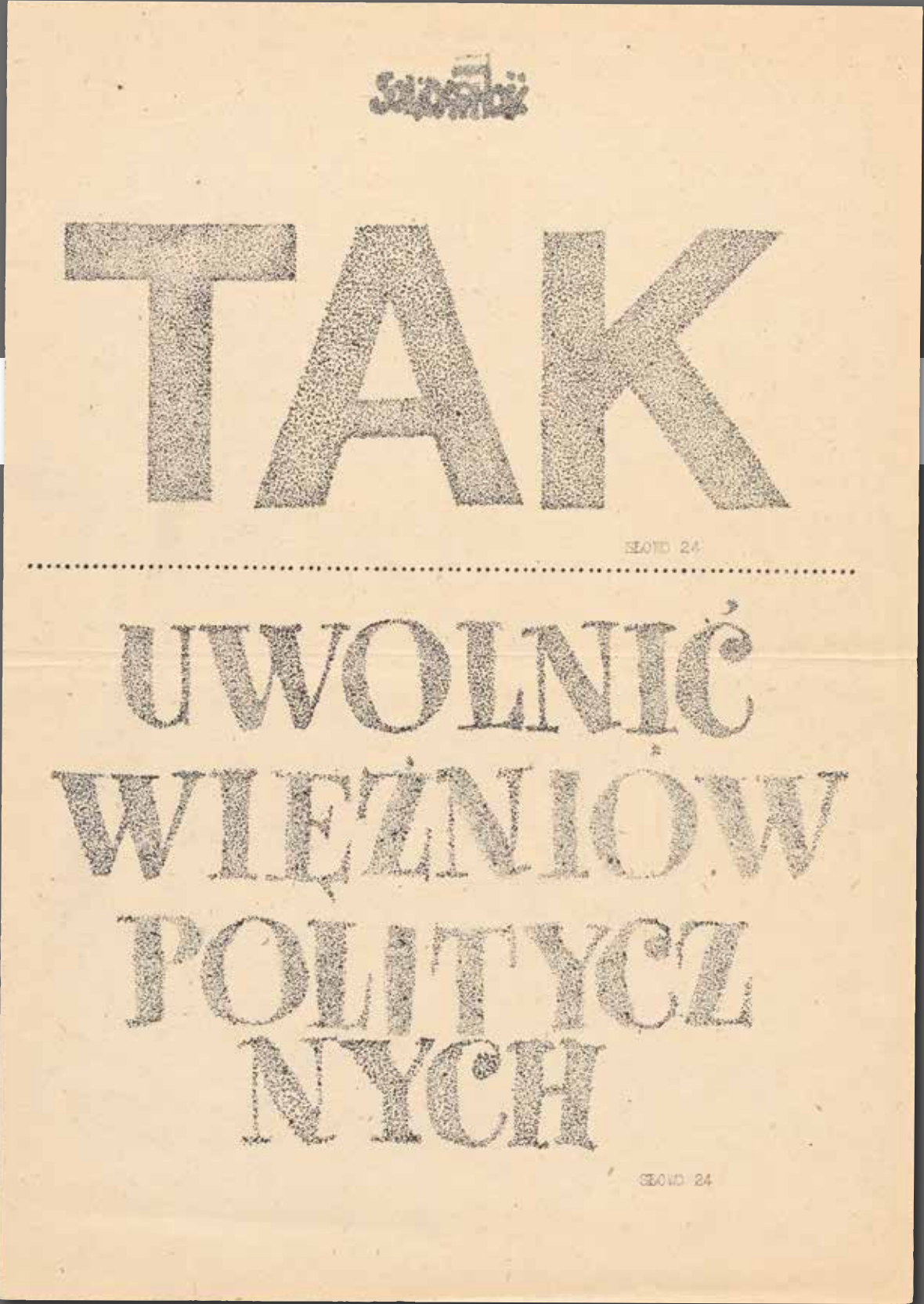

Ulotka „Nie ma wolności bez Solidarności”,
KW PZPR w Lublinie, sygn. 1500

Ulotka „Tak/Uwolnić więźniów
politycznych”, Kolekcja Włodzimierza
Blajerskiego dotycząca NSZZ
„Solidarność”, sygn. 162

Afisz - nekrolog „Po długim i nieudolnym śledztwie pękła ze śmiechu SPRAWIEDLIWOŚĆ”, 1981 r., Kolekcja
Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 156

Ogromną machinę propagandową uruchomiła też władza. Na kolorowych i ilustrowanych afiszach i ulotkach zniechęcała ludność do strajków i protestów, próbowała ośmieszać przywódców „Solidarności” oraz antagonizować społeczeństwo z organizacjami i instytucjami opozycyjnymi. Radio Wolna Europa było przedstawiane jako jeden z czołowych inspiratorów zamieszek w Polsce. Zarzucano mu zniekształcanie przekazu o sytuacji w Polsce oraz organizowanie nielegalnego procederu finansowania opozycji z zagranicy. Lechowi Wałęsie wyciągano brak wykształcenia, ogłady intelektualnej oraz niechęć do czytania książek. Jednocześnie afisze zawierały apele, by ukrócić awanturniczy styl prowadzenia rozmów z rządem i postawić na spokój oraz bezpieczeństwo. Potępiano członków „Solidarności” i innych organizacji z nią współpracujących. Oskarżano ich o dążenie do rozlewu krwi i niszczenia państwa. Wymowa ulotnych materiałów propagandowych była bardzo podobna, by nie rzecz wręcz identyczna jak rysunków satyrycznych, w których wyśmiewano i piętnowano przeciwników władzy. Razem to wszystko składało się na gigantyczną akcję propagandową, która w zamierzeniach miała przyczynić się do utrzymania władzy przez jedyną słuszną partię – PZPR.

Plakat propagandowy PZPR „Kto się da naciągnąć bankrutem”, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 787

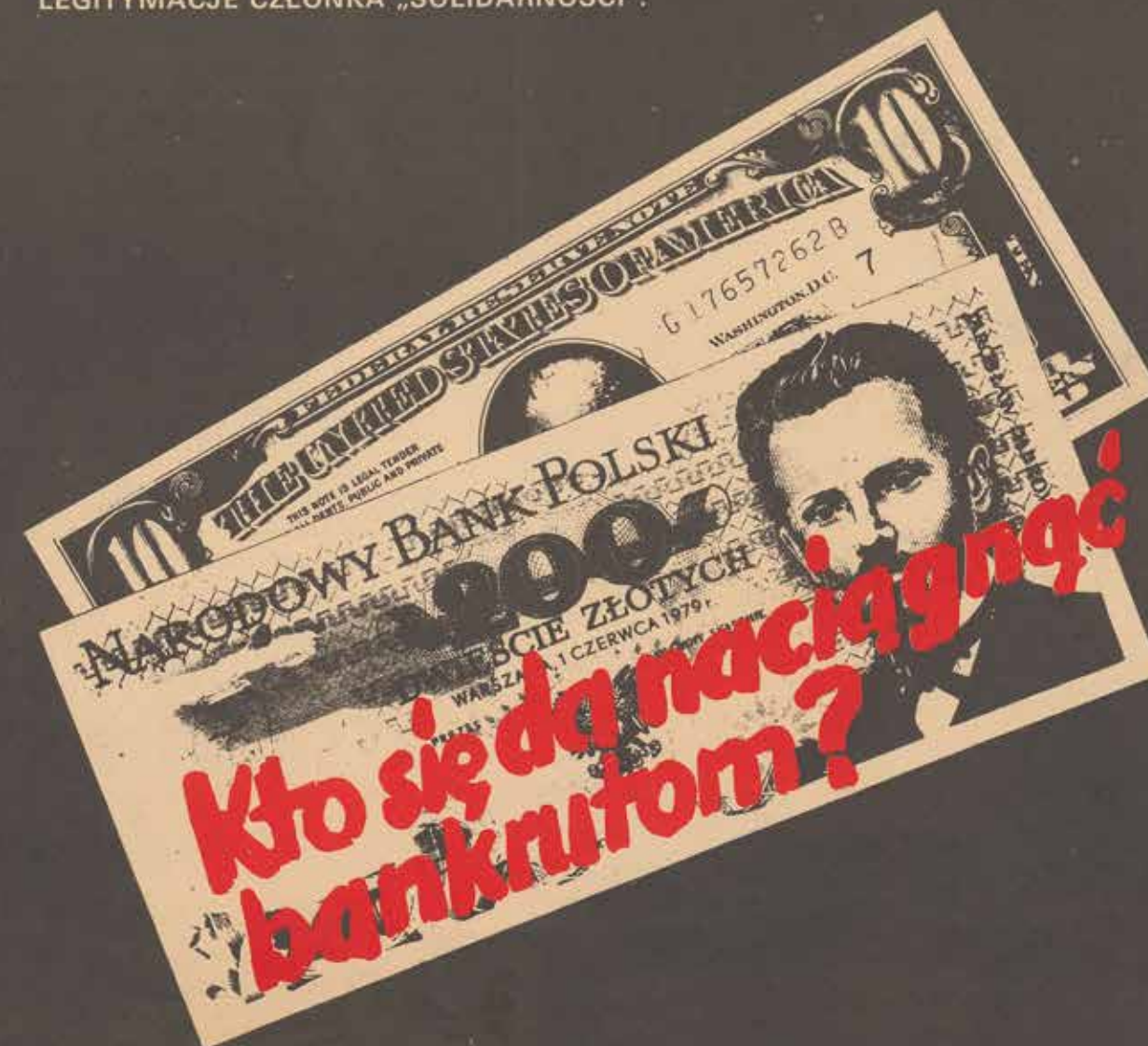
NOWY POMYSŁ PODZIEMIA ZŁOTÓWKI...

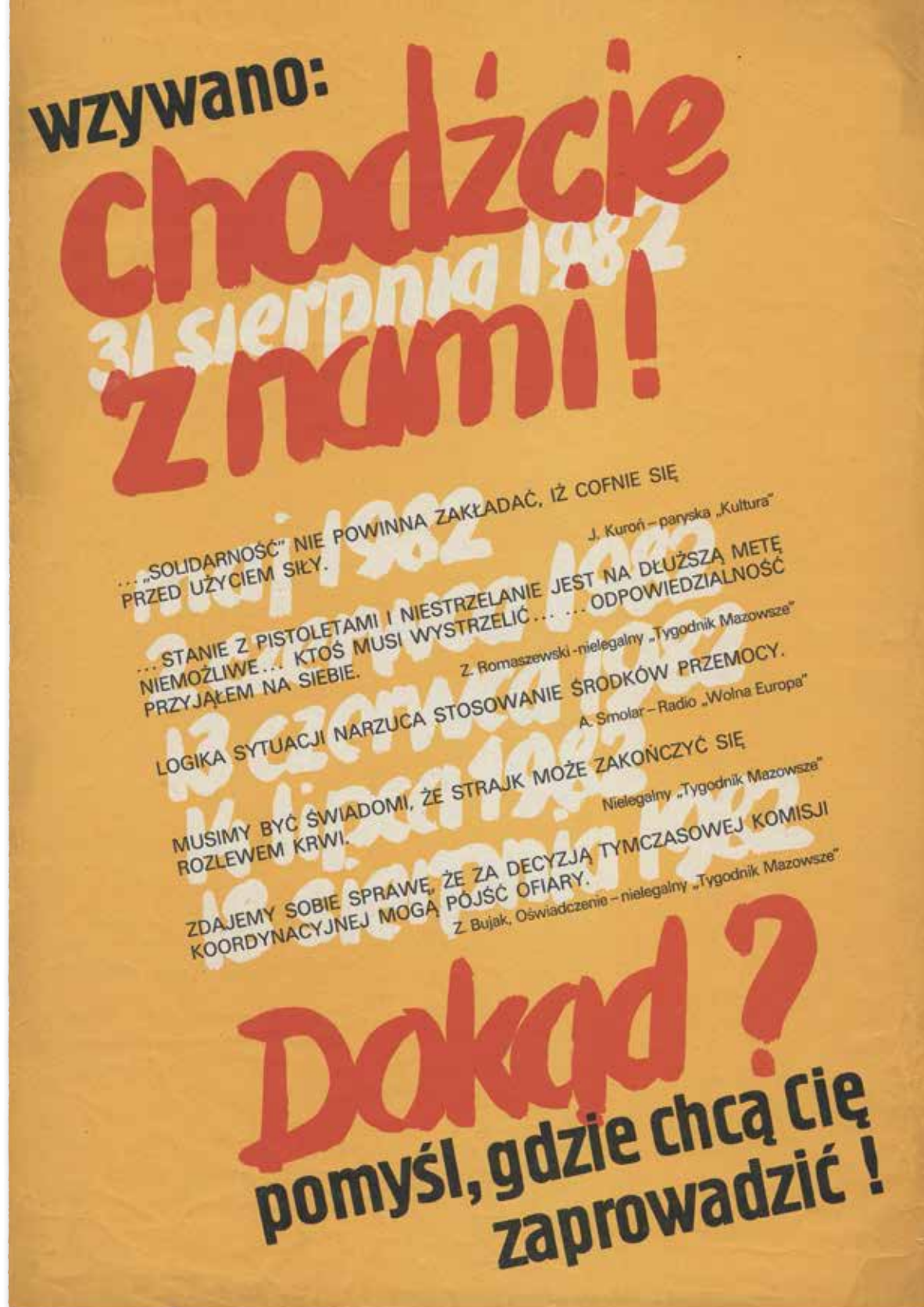
„POTRZEBY FINANSOWE SĄ BARDZO DUŻE. PAŃSTWO PODZIEMNE MUSI ZORGANIZOWAĆ STAŁE ŹRÓDŁA DOCHODÓW. CZŁONKÓW WSPIERAJĄCYCH POWINNO BYĆ CO NAJMNIEJ 200 TYSIĘCY, CO PRZY 200-ZŁOTOWEJ SKŁADCE MIESIĘCZNEJ DAJE KWOTĘ 40 MLN ZŁ. POZWOLI TO NA UTRZYMANIE TYCH WSZYSTKICH DZIAŁACZY, KTÓRZY BĘDĄ PRACOWALI TYLKO NA RZECZ PAŃSTWA PODZIEMNEGO.”

(RADIO WOLNA EUROPA, Z 3 LISTOPADA 1982 r.)

...I DOLARY

RADIO WOLNA EUROPA 11 LISTOPADA CYTOWAŁO APEL BIURA KOORDYNACYJNEGO NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” W BRUKSELI Z 10 LISTOPADA BR. „NIECH 10 MLN ZWIĄZKOWCÓW NA CAŁYM ŚWIECIE WYKUPI SYMBOLICZNE LEGITYMACJE CZŁONKA „SOLIDARNOŚCI”.

Afisz propagandowy PZPR „Chodźcie z nami!”, 1981 r., Zbiór plakatów i druków ulotnych KW PZPR w Białej Podlaskiej, sygn. 711

Po uporaniu się z wewnętrznymi problemami w łonie partii, władze państwowe od dłuższego czasu rozważały alternatywną drogę rozwiązania sytuacji w kraju. Miało nią być zastosowanie środków nadzwyczajnych. Z uwagi na to, iż w prawie PRL nie funkcjonowało pojęcie stanu wyjątkowego, odwołano się do ustawy o stanie wojennym. Pierwszym etapem przygotowań była militaryzacja poszczególnych urzędów. Premierem został generał Wojciech Jaruzelski, a generałowie Kiszczak, Hupałowski, Janiszewski, Piotrowski i Siwicki szefami poszczególnych resortów. Do przywódców „Solidarności” docierały informacje o zamierzeniach władz, ale uznano je za próbę zastraszenia. Jednym z najczęściej przytaczanych powodów wprowadzenia stanu wojennego podawano groźbę interwencji zbrojnej Moskwy. Faktycznie taka możliwość istniała i pojawiła się ona nawet dokładnie rok przed wprowadzeniem stanu wojennego. Czy było tak i w roku 1981? Zdania na ten temat są podzielone, w każdym razie taki argument często podawał generał Jaruzelski. 12 XII 1981 r. wydano rozkaz, by podjąć zaplanowane działania. Powołano Wojskową Radę Ocalenia Narodowego, na czele której stanął Jaruzelski i rozpoczęto masową akcję internowania działaczy opozycyjnych i członków „Solidarności”. W nocy z 12 na 13 grudnia zwołano nadzwyczajne posiedzenie Rady Państwa, na której zapadły decyzje o wprowadzeniu stanu wojennego. Następnego dnia w telewizji polskiej Wojciech Jaruzelski ogłosił jego wprowadzenie.

Na czas jego trwania zawieszono wolność prasy i zgromadzeń, rozpoczęto masowe aresztowania i internowania, na ulicę wyprawdzano wojsko. Zawieszono działalność stowarzyszeń, związków zawodowych, organizacji społecznych oraz wszystkich związków i ognisk twórczych. Choć podjęto niektóre pomysły „Solidarności”,

sam związek został rozwiązany. Załogi niektórych zakładów pracy podjęły strajki, które na ogół miały formę okupacyjną. Władza jednak bezlitośnie je tłumiała. Do najbardziej głośniejszych pacyfikacji doszło w kopalni węgla kamiennego „Wujek” w Katowicach. W wyniku interwencji śmierć poniosło dziewięć osób, a wiele zostało rannych. Mimo surowych represji powstawały liczne konspiracyjne ośrodki oporu. Stworzono drugi obieg prasy i wydawnictw, do oporu przystąpili także ludzie kultury, sztuki, telewizji czy teatru. Wiele z opozycyjnych przedsięwzięć nie miałoby możliwości realizacji, gdyby nie poważne wsparcie finansowe z zagranicy. Pomoc organizował również Kościół katolicki, który był godnie reprezentowany przez charyzmatycznego kapelana „Solidarności” Jerzego Popiełuszkę. Oficjalnie stan wojenny zakończył się 31 XII 1982 r. W rzeczywistości trwał dalej, a prześladowania opozycji się nie zakończyły. W perspektywie widoczna była również groźba kolejnego kryzysu gospodarczego. Kraj znalazł się na krawędzi przepaści.

Afisz propagandowy PZPR „Poprzyj Twoją staranną pracą proklamację Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego”, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 834

Obwieszczenie o wprowadzeniu stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa, 13 XII 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 810

OBWIESZCZENIE

o wprowadzeniu stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa

Uważając się potrzebą zapewnienia wzmożonej ochrony podstawowych interesów państwa i obywateli, w celu stworzenia warunków skutecznej ochrony spokoju, ładu i porządku publicznego oraz przywrócenia naruszonej dyscypliny społecznej, a także mając na względzie zabezpieczenie możliwości sprawnego funkcjonowania władzy i administracji państwowej oraz gospodarki narodowej – działając na podstawie art. 33 ust. 2 Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – Rada Państwa wprowadziła stan wojenny.

W związku z tym podaje się do publicznej wiadomości, że na czas obowiązywania stanu wojennego w szczególności:

- 1) zakazuje zostało zwoływanie i odbywanie wszelkiego rodzaju zgromadzeń, pochodów i manifestacji, a także organizowanie i przeprowadzanie zbiorów publicznych oraz imprez artystycznych, rozrywkowych i sportowych bez uprzedniego uzyskania zezwolenia właściwego terenowego organu administracji państwowej, z wyjątkiem nabożeństw i obrzędów religijnych odbywających się w obrębie kościołów, kaplic i innych miejsc przeznaczonych wyłącznie do tych celów;
- 2) zakazuje zostało rozpowszechnianie wszelkiego rodzaju wydawnictw, publikacji i informacji każdym sposobem, publiczne wykonywanie utworów artystycznych oraz użytkowanie jakichkolwiek urządzeń poligraficznych bez uprzedniego uzyskania zgody właściwego organu;
- 3) zakazuje zostało prawa pracowników do organizowania i przeprowadzania wszelkiego rodzaju strajków oraz akcji protestacyjnych;
- 4) nadobny został na osoby przebywające w miejscach publicznych obowiązek posiadania przy sobie dokumentu stwierdzającego tożsamość, a w stosunku do uczniów szkół mających ukończone lat 13 – legitymacji szkolnej lub tymczasowego dowodu osobistego;
- 5) wprowadzony został obowiązek uprzedniego uzyskania zezwolenia właściwego terenowego organu administracji państwowej na pobyt stały w strefie nadgranicznej, a organa Milicji Obywatelskiej na pobyt czasowy w tej strefie;
- 6) zakazuje zostało uprawianie turystyki oraz sportów żeglarskich i wodarskich na morskich wodach wewnętrznych i terytorialnych.

Ponadto w czasie obowiązywania stanu wojennego, w zakresie powszechnego obowiązku służby Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej:

- 1) poborowi mężczyźni zdolni do służby wojskowej oraz rezerwy niepełnoletni od ich przeznaczenia mogą być w każdym czasie powołani do czynnej służby wojskowej, na zarządzenie Ministra Obrony Narodowej;
- 2) określone jednostki organizacyjne administracji państwowej i gospodarki narodowej, wykonujące zadania szczególnie ważne dla obronności i bezpieczeństwa państwa, objęte zostały militaryzacją, co oznacza nałożenie na osoby zatrudnione w tych jednostkach szczególnych obowiązków, a których osoby te zostaną poinformowane przez kierowników zakładów pracy;
- 3) osoby przeznaczone do służby w określonych formacjach obrony cywilnej mogą być zobowiązane do pełnienia czynnej służby w obronie cywilnej w czasie i zakresie wynikającym z wykonywanych zadań;
- 4) obywatele mogą być zobowiązani przez właściwe terenowe organy administracji państwowej i organy administracji wojennej do wykonania określonych wydziażeń osobistych i rzeczowych na rzecz obrony państwa.

W czasie obowiązywania stanu wojennego, jeżeli będą tego wymagały interesy ochrony spokoju, ładu i porządku publicznego, uprawnione organy administracji państwowej mogą również:

- 1) wprowadzić ograniczenia swobody poruszania się mieszkańców w określonym czasie i miejscach przez wprowadzenie GODZINY MILICYJNEJ albo zakazu opuszczania lub przybywania do określonych województw, miast i gmin;
- 2) nałożyć obowiązek uprzedniego uzyskania zezwolenia właściwego terenowego organu administracji państwowej na zmianę miejsca pobytu, polegającą na przeniesieniu się do innej miejscowości na czas dłuższy niż 30 godzin oraz obowiązek niezwłocznego zameldowania się w nowym miejscu pobytu;
- 3) zawiesić działalność stowarzyszeń, związków zawodowych, zrzeszeń oraz organizacji społecznych i zawodowych, których

działalność stanowi zagrożenie dla interesów bezpieczeństwa państwa, z wyjątkiem kościołów i związków wyznaniowych;

- 1) wprowadzić cenzurę poczty pocztowych, korespondencji telekomunikacyjnej oraz kontrolę rozmów telefonicznych;
- 2) zobowiązać posiadaczy radiowych urządzeń nadawczych i nadawczo-odbiorczych do składowania tych urządzeń do depozytu we wskazanych miejscach;
- 3) zobowiązać posiadaczy broni palnej krótkiej oraz broni myśliwskiej i sportowej, a także posiadaczy amunicji i materiałów wybuchowych do składowania ich we wskazanych miejscach;
- 4) zakazać dokonywania zdjęć fotograficznych i filmowych oraz obrazów telewizyjnych określonych obiektów i miejsc albo na określonych obszarach;
- 5) zakazać używania określonych odznak i emblematów;
- 6) wstrzymać lub ograniczyć pracę określonych urządzeń łączności oraz wykonywanie usług łączności pocztowej i telekomunikacyjnej;
- 7) zawiesić lub ograniczyć poruszanie osób i rzeczy w transporcie drogowym, kolejowym, lotniczym i wodnym oraz ruch pojazdów mechanicznych na drogach publicznych;
- 8) zamknąć lub ograniczyć graniczy ruch osobowy i towarowy przez przejścia graniczne.

W czasie obowiązywania stanu wojennego osoby naruszające wprowadzone zakazy, nakazy, obowiązki i ograniczenia, podlegają obowiązkowi odpowiedzialności karnej za przestępstwa lub wykroczenia w postępowaniu karnym i przysiężnym.

Osoby, mające ukończone lat 17, w stosunku do których istnieje uzasadnione podejrzenie, iż posiadają na własność broń, będącymi działaczami zagrażającymi bezpieczeństwu państwa mogą być internowane w określonych obozach na czas obowiązywania stanu wojennego – na podstawie decyzji komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej.

W stosunku do osób pełniących służbę wojskową i służbę w jednostkach militarnizowanych oraz służbę w obronie cywilnej – stosowana będzie za przestępstwa popełnione w związku z tą służbą odpowiedzialność. Karne przed sądami wojakowymi według przepisów odnoszących się do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej w czasie wojny.

Podaje się również do publicznej wiadomości, że w przypadkach zbiorowego lub indywidualnego bezpośredniego zagrożenia życia, zdrowia lub wolności obywateli albo mienia społecznego, indywidualnego lub osobistego znacznej wartości, a także zagrożenia lub rażenia budynków administracji państwowej i organizacji politycznych oraz ważnych obiektów i urządzeń gospodarki narodowej albo obiektów ważnych dla obronności lub bezpieczeństwa państwa, obok indywidualnych i zespołowych działań funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej i innych formacji powołanych do ochrony porządku publicznego mogą być wprowadzone oddziały i pododdziały sił zbrojnych (wojska), przy czym wszelkie te siły uprawnione są do użycia środków przymusu bezpośredniego w celu przywrócenia spokoju, ładu i porządku publicznego.

Wzywa się wszystkich obywateli do bezwzględnej przestrzegania wprowadzonych zakazów, nakazów i ograniczeń oraz wykonywania innych nałożonych obowiązków, a także podporządkowania się wszelkim zarządzeniom uprawniających władzę, wydawanym w celu zapewnienia spokoju, ładu i porządku publicznego oraz umocnienia dyscypliny społecznej.

PRZEWODNICZĄCY RADY PAŃSTWA
POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

Zarządzenie Nr 21

Wojewody Chełmskiego

z dnia 13 grudnia 1981 r.

w sprawie zapewnienia porządku publicznego na obszarze województwa chełmskiego w czasie obowiązywania stanu wojennego.

Na podstawie art. 6, ust. 2 i 3 dekretu z dnia 13 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. o wydaniu przepisów prawnych przez rady narodowe (Dz. U. Nr 8, poz. 47 z późniejszymi zmianami) — zarządza się co następuje:

§ 1.

1. Wprowadza się zakaz sprzedaży napojów zawierających więcej niż 4,5% alkoholu we wszystkich placówkach handlu detalicznego oraz w zakładach gastronomicznych.
2. Zabrania się sprzedaży, podawania i spożywania napojów zawierających więcej niż 4,5% alkoholu w miejscach publicznych.

§ 2.

Zabrania się przebywania w miejscach publicznych osobom znajdującym się w stanie nietrzeźwości.

§ 3.

1. Zamieszka się działalność kin, muzeów, strzelnic, domów kultury, klubów i świetlic, a także innych placówek kulturalno-oświatowych, z wyjątkiem bibliotek oraz świetlic szkolnych.
2. Zamieszka się działalność artystyczną i rozrywkową prowadzoną w lokalach gastronomicznych.

§ 4.

Zabrania się prowadzenia działalności handlowej w miejscach publicznych, z wyjątkiem miejsc do tego przeznaczonych.

§ 5.

Zabrania się umieszczania plakatów, ogłoszeń, reklam i afiszy w miejscach do tego nieprzeznaczonych.

§ 6.

Kierownicy zakładów pracy położonych na obszarze województwa chełmskiego zapewnią właściwe funkcjonowanie zakładów, w szczególności w zakresie porządku wewnątrz zakładu, ochrony mienia, ochrony przeciwpożarowej, dyscypliny pracy oraz przestrzegania tajemnicy państwowej i służbowej.

§ 7.

Upoważniam Prezydenta, Naczelnika Miasta i Gminy, Naczelników Miast, Naczelników Gmin, do ustalania godzin otwierania i zamykania placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i zakładów usługowych świadczących usługi dla ludności.

§ 8.

1. Kto wykrocza przeciwko zakazom określonym w § 2 i w § 5 podlega karze grzywny do 1000 zł.
2. Orzekanie w sprawach wykroczeń określonych w ust. 1 następuje w trybie przepisów o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

§ 9.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem wydania.

WOJEWODA CHEŁMSKI
(-) ALOJZY ZIELIŃSKI

L20rnf „Zwierzchni” ssm. 2913/81-1000

ZARZĄDZENIE NR 26

WOJEWODY CHEŁMSKIEGO

z dnia 13 grudnia 1981 roku

w sprawie zakazu dokonywania zdjęć fotograficznych i filmowych na obszarze województwa chełmskiego w czasie obowiązującego stanu wojennego.

Na podstawie art. 20 dekretu z dnia 13 grudnia 1981 roku o stanie wojennym—zarządzam co następuje:

§ 1

1. Z dniem 13 grudnia 1981 roku wprowadzam zakaz dokonywania zdjęć fotograficznych i filmowych na obszarze województwa chełmskiego.
2. Zakaz dokonywania zdjęć fotograficznych i filmowych dotyczy obiektów jednostek organizacyjnych resortów obrony narodowej, spraw wewnętrznych i sprawiedliwości oraz obiektów i urzędów gospodarki narodowej, a także żołnierzy i funkcjonariuszy organów powołanych do ochrony porządku publicznego lub mienia społecznego, wykonujących obowiązki służbowe jako również wszelkiego rodzaju legalnych i nielegalnych zgromadzeń, pochodów, manifestacji itp.

§ 2

Zakaz, o którym mowa w § 1 ust. 1 nie dotyczy osób, które dokonują zdjęć fotograficznych lub filmowych w ramach wykonywania obowiązków służbowych na zlecenie organów wojskowych lub organów Milicji Obywatelskiej, a także innych państwowych jednostek organizacyjnych posiadających jednorazowe lub czasowe zezwolenie wydane przez Dyrektora Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych Urzędu Wojewódzkiego w Chełmie.

§ 3

W stosunku do osób naruszających postanowienia § 1 mogą być zastosowane środki przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej lub innych formacji i organizacji powołanych do ochrony porządku publicznego lub mienia społecznego, polegające na zatrzymaniu i przymusowym doprowadzeniu do najbliższej jednostki rejonowej Milicji Obywatelskiej oraz odebraniu używanego sprzętu fotograficznego lub filmowego, niezależnie od odpowiedzialności za popełnione wykroczenie.

§ 4

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem wydania.

Alojzy Zieliński

L20rnf „Zwierzchni” ssm. 2913/81-1000

N 1

15 XII 1981 godz. 7 niedziela

13 XII 1981 r.

Włodawie - cele 50, 51, 66, 67, 68, 74, 123, 129, 130

Cela 51 3 p.

A. Babcz
K. Mataszczyk
R. McKinson
B. Mariale
J. Hrynian
Z. Kozł
I. Ostrowski
T. Parafianowicz

Cela 129 11 p.

Czap. Antoni Dubart.
Lupine Zyg. dubln.
J. Kow. Stan.
Druż. Julia
Byglan Hau.
Kmetter Kosi.
Pawelak Roland

Cela 52

Malucha
Lone
Malinowski
Mimich
Szejnert
Laraz

Dowl
Kaminski
Smalec
Bartmire
Wankos
Kapiński
Kuc
Page
Nierpale
Korion
Samotinski
Jankowski
Kozek
Kardasz
Jewalski
Pawel
Bochre
Korich
Jędrzej
Gebra
Jachman
Hojenowik
Kmiczak
Giedysa
Barysio
Grypcowicz

Kossicard
Dawid
Kosalski
Targos
Holsinski
Borowski
Zielinski
Bogalski
Parut
Koztywa
Pucik
Grypczyk
Motale
Pisak
Bogala
Nieson
Kewski
Pawelowski
Koraa
Koral
Pislop
Bokanowik
Kowalski
Kaleta
Kasak
Gabra
Kosowski
Kramollak
Jackson
Kobylko
Czizk

Kusimclough
Kosch
Lomski

A --
B ---
C ---
J ---
E +
F ---
G ---
H ---
I --
J ----
K ---
L ---
M --
N --
O ---
P ----
Q ----
R ---
S ---
T --
V ----
Y ----
Z ----
X ----

W ---

SB: (lept ?)

do masy 23/24 przedlona przegrzewiona nowa pręga
przewodniła 9 mab ze 1000

„Walka o sprawiedliwy podział ciężarów związanych z przewyciężaniem kryzysów. Dbalność o łagodzenie jego skutków wobec ludzi, rodzin i grup społecznych najstarszych ekonomicznie. Organizowanie społecznych form pomocy ludziom starszym lub niepełnosprawnym”.

(Z Deklaracji, w sprawie Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego)

„W systemie świadczeń socjalnych, zarówno rzeczowych, jak i finansowych, a zwłaszcza zasiłków rodzinnych, rzetelnie uwzględniać należy sytuację materialną rodzin.”

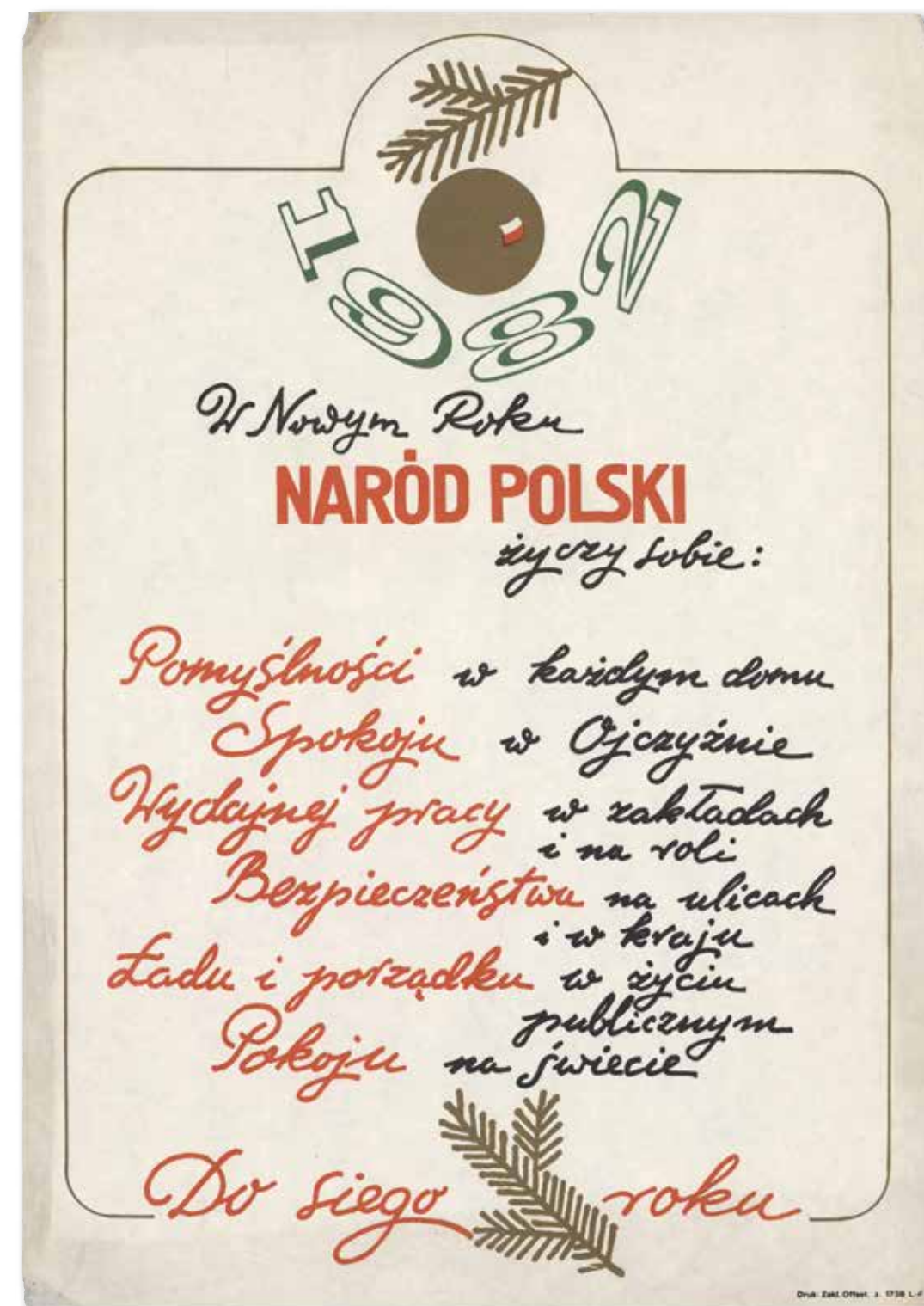
(Z Uchwały IX Nadzwyczajnego Zjazdu PZPR)

CO DAŁ POLSCE ROK 1982

- reformę zasiłków rodzinnych
- urlopy wychowawcze i zasiłki wychowawcze
- wzmożenie opieki nad osobami samotnie wychowującymi dzieci
- bezpłatne podręczniki dla uczniów szkół podstawowych
- reformę systemu emerytalno-rentowego; likwidację z dniem 1 stycznia 1983 r. t.zw. problemu „starego portfela”
- rozszerzenie uprawnień dla kombatanów
- wzmożenie opieki socjalnej nad mieszkańcami wsi
- pomoc materialną dla młodych małżeństw
- rozszerzenie pomocy materialnej dla studentów

Powiedzieliśmy - realizujemy

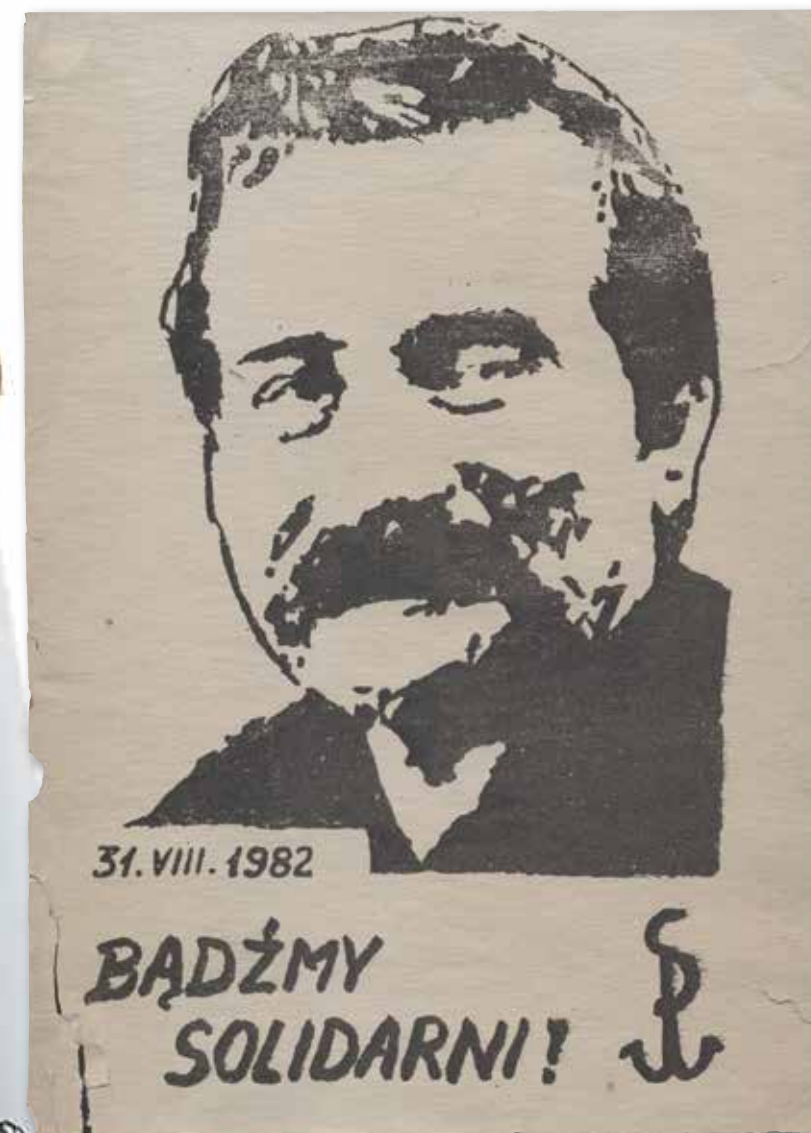
Afisz propagandowy PZPR „Co dał Polsce rok 1982”, 1982 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 868

Afisz propagandowy PZPR „W Nowym Roku Naród Polski życzy Sobie”, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów, Spis roboczy nr 2, sygn. 44

W czasie trwania stanu wojennego powstało podziemie opozycyjne, które starało się, by wszystko funkcjonowało normalnie, oczywiście poza czujnym okiem peerelowskiej władzy. Zorganizowano przepływ informacji w drugim obiegu. Przyjmuje się, że w 1982 r. poza kontrolą władz znajdowało się aż 800 tytułów nielegalnych czasopism. Oblicza się, że wydano wówczas ok. 300 broszur i książek. W czasie trwania stanu wojennego służba bezpieczeństwa zlikwidowała 360 nielegalnych drukarni i skonfiskowała ok. 1200 maszyn poligraficznych. Na najpopularniejszych wówczas powielaczach drukowano m.in. zakazany przez władze „Biuletyn informacyjny NSZZ »Solidarność«” oraz wiele innych materiałów, w tym m.in. informatory strajkowe czy instrukcje postępowania wobec milicji obywatelskiej, jej dowódców czy rozpoznawania agentów służby bezpieczeństwa. W podziemiu działali również aktorzy, pisarze, plastycy i filmowcy. Jedyne stowarzyszenie, które działało legalnie, to Stowarzyszenie Polskich Artystów Muzyków, a było to możliwe ze względu na charakter uprawianej sztuki. Jednakże zdecydowana część osób zrzeszona w tej organizacji odmawiała udziału w oficjalnych państwowych imprezach. Co ciekawe, w 1983 r. powstała Filharmonia im. Romualda Traugutta, która była instytucją muzyczną działającą całkowicie nielegalnie w drugim obiegu. Podziemna działalność opozycyjna kontynuowana była po zniesieniu stanu wojennego. W obliczu takiej sytuacji opozycjoniści stali się obiektem zainteresowania służby bezpieczeństwa, która przystąpiła do działań mających inwigilować środowisko opozycyjne i łamać niepokornych działaczy.

Kryzys, który dotknął ZSRR pod koniec lat 80. XX w., spowodował, że w ośrodkach władzy w Polsce stopniowo zaczęła kiełkować myśl o szukaniu porozumienia i konsensusu z opozycją. Sprzyjały temu wydarzenia na świecie, jak choćby reformy Michaiła Gorbaczowa, polityka Ronalda Reagana czy też ogólne zmęczenie niewydolnym systemem sowieckim. W obozie władzy istniały dwa odmienne stanowiska: grupa reformatorska, na czele której stanął Wojciech Jaruzelski, dążyła do porozumienia, inna, bardziej radykalna, do ostatecznego rozprawienia się z opozycją. Podobnie było po stronie „solidarnościowej”. Część zgodziła się na układy, inna przestrzegała przed układaniem się z „komuchami”. Ostatecznie po głosowaniu na X Plenarnym Posiedzeniu KC zdecydowano o przystąpieniu do rozmów. W rozmowach pośredniczyć mieli przedstawiciele Kościoła katolickiego. Ze strony władzy w rozmowach uczestniczyli: generał Czesław Kiszczak, Józef Czyrek i Stanisław Ciosek. Opozycję reprezentował Lech Wałęsa oraz m.in. Bronisław Geremek, Tadeusz Mazowiecki i Witold Trzeciakowski. W ten sposób przystąpiono do obrad Okrągłego Stołu. Rozmowy rozpoczęły się 6 II 1989 r. i trwały do 5 kwietnia tr., zakończone w siedzibie Urzędu Prezesa Rady Ministrów PRL w Pałacu Namiestnikowskim w Warszawie. Równolegle trwały również poufne rozmowy w Magdalence. Efektem rozmów była deklaracja o utworzeniu senatu wybieranego w wolnych wyborach oraz przeprowadzenie częściowo wolnych wyborów do sejmu, gdzie 65% mandatów zagwarantowano dla wielkiej koalicji, czyli PZPR i jej przybudówek, a resztę – 35% – dla kandydatów wybranych w wolnych wyborach. Obrady Okrągłego Stołu, choć dzisiaj oceniane bardzo krytycznie, stanowiły początek transformacji ustrojowej w Polsce.

Plakat propagandowy PZPR „Słowa dotrzynamy”, 4 VI 1989 r., druk Krajowa Agencja Wydawnicza, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 651

Jest szansa

-nie psuj

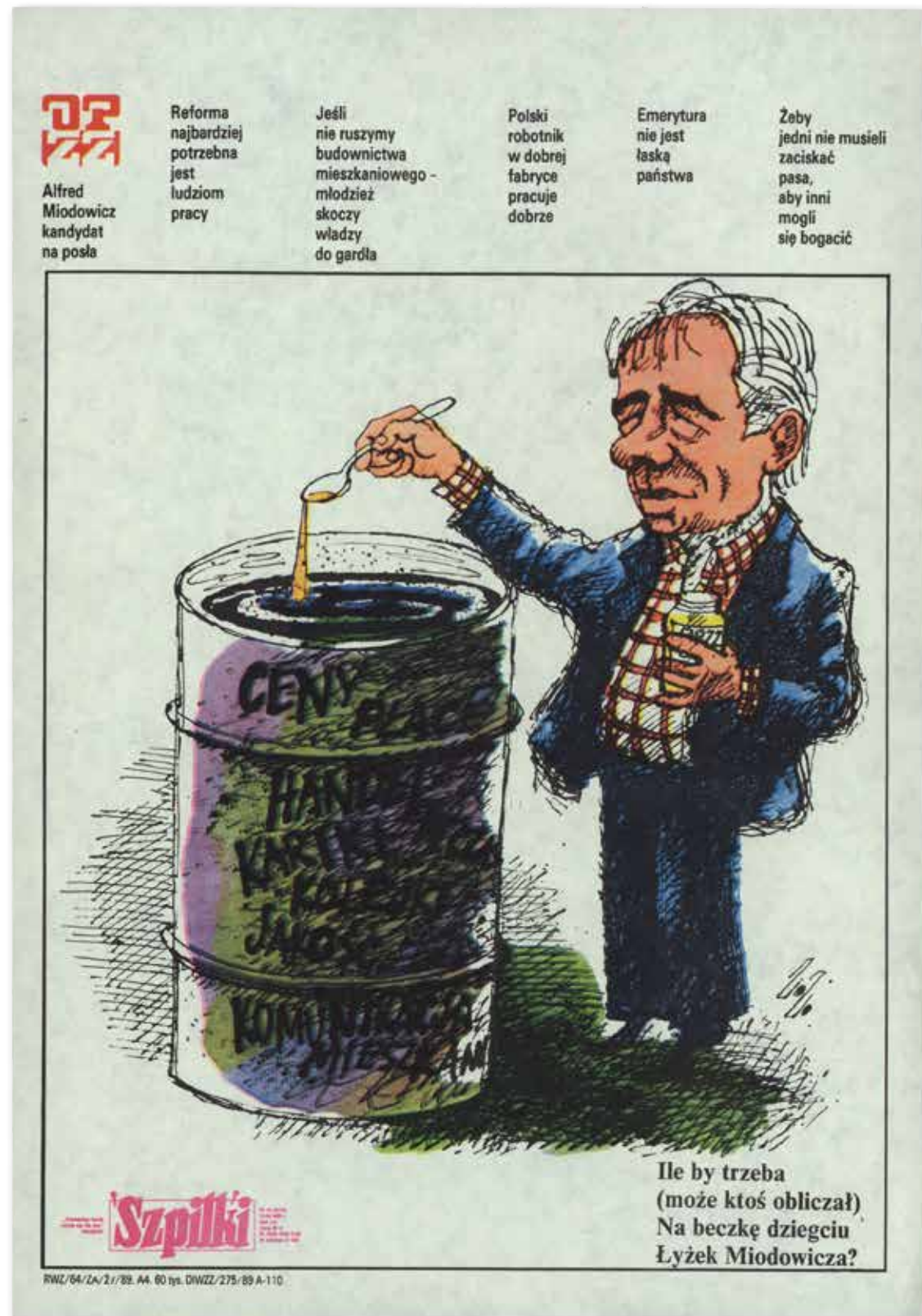
Afisz propagandowy PZPR „Jest szansa - nie psuj”,
4 VI 1989 r., druk Zakłady Graficzne „Dom Słowa Polskiego”,
Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 653

**NIE POZWÓL
ABY JEDEN MONOPOL POLITYCZNY
ZOSTAŁ ZASTĄPIONY INNYM
WYBIERZ ROZSĄDEK!**

PZPR

Afisz propagandowy PZPR „Nie Pozwól Aby Jeden Monopol Polityczny...”, 4 VI 1989 r., Zbiór afiszów i druków
ulotnych, 1944-2020, sygn. 158

Choć PZPR wraz z koalicjantami przystąpiło do wyborów, na jej forum dojrzewało przekonanie, iż nie ma potrzeby dalszego bronięcia przegranej sprawy. W obliczu takich nastrojów kampania wyborcza wielkiej koalicji się załamała. Członkowie partii konkutowali między sobą i walczyli o mandaty przypadłe dla PZPR. Bardzo często w trakcie kampanii nie przyznawano się do przynależności partyjnej i próbowano oszukiwać wyborców. Po stronie opozycyjnej nastroje, pomimo pewnych zgrzytów, były zdecydowanie lepsze. Liczono nie tyle na odebranie władzy PZPR, ale jej znaczne ograniczenie. Wielu kandydatów zgłoszonych przez Komitety Obywatelskie było ludźmi ideowymi, nastawionymi na próbę naprawy państwa. Większą uwagę od wyborów do sejmu przykładano do wyborów do senatu, gdzie nie było ograniczających opozycję parytetów. Rozpoczęła się pierwsza od wielu lat wolna kampania wyborcza. Kolportowano ulotki z kandydatami, a na budynkach pojawiały się plakaty wyborcze. Pierwsza tura wyborów odbyła się 4 czerwca, a druga tura 18 czerwca. Zdecydowane zwycięstwo odnieśli bezpartyjni członkowie Komitetu Obywatelskiego, zdobywając 160 na 161 mandatów poselskich. Partia rządząca poniosła porażkę, gdyż tylko dwie osoby nieznacznie przekroczyły próg 50% potrzebnych głosów. Zwracano również uwagę na niską frekwencję wyborczą, wynoszącą 62,1% w pierwszej turze. W drugiej była ona jeszcze mniejsza i wynosiła 25% uprawnionych do głosowania.

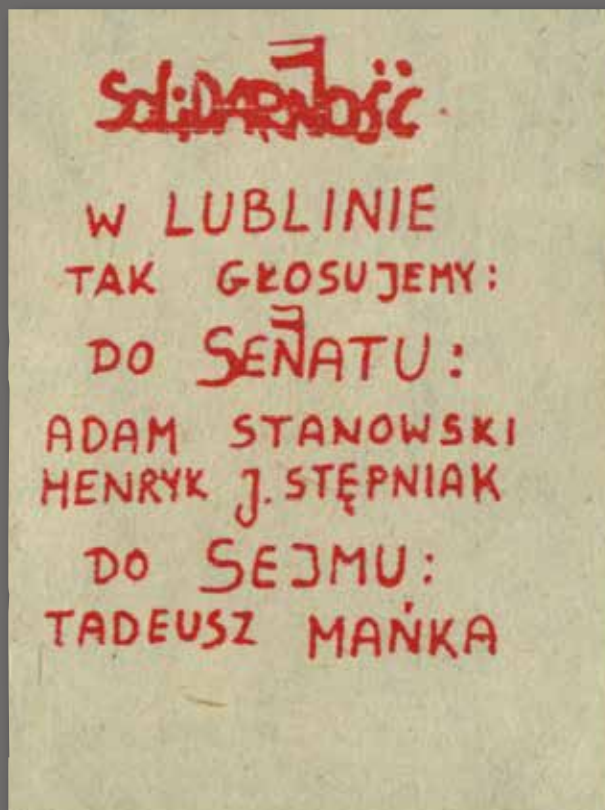
Ulotka wyborcza „Alfred Miodowicz – kandydat na posła”, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 154

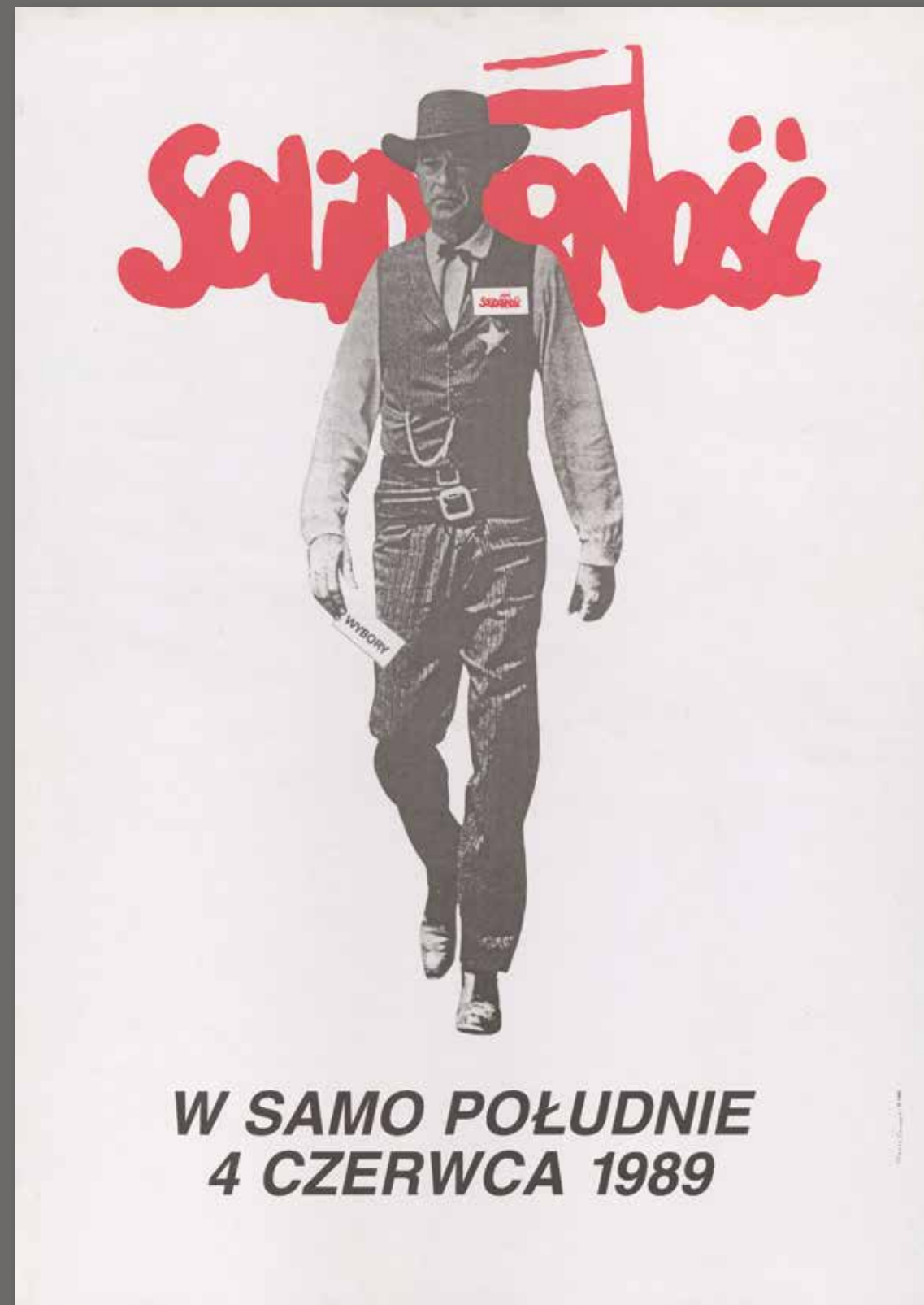
Ulotka wyborcza „Kazimierz Bis – twój senator”, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 220

Ulotka wyborcza „Dariusz Wójcik – KPN MANDAT 220”,
Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020,
sygn. 220

Ulotka wyborcza „W Lublinie tak głosujemy do senatu”,
Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 118

Plakat wyborczy „W samo południe 4 czerwca 1989 r.”,
4 VI 1989 r., autor Tomasz Sarnecki, Zbiór afiszów
i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 3212

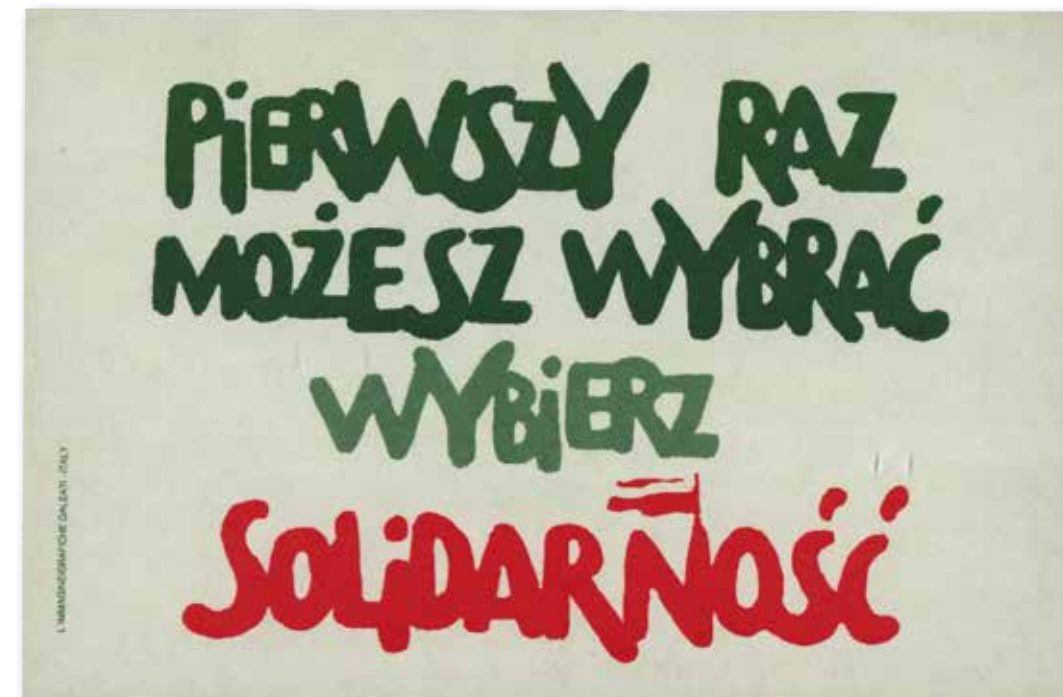
Frekwencja wyborcza pokazała, że społeczeństwo polskie odnosiło się z wielką rezerwą do porozumień okrągłostołowych i decyzji, które zapadły podczas magdalenkowych spotkań. Niemniej jednak zwycięstwo wyborcze opozycji było nie do podważenia. W senacie w pierwszej turze opozycja zdobyła zdecydowaną większość mandatów, a koalicja rządząca ani jednego. Pozostałe, brakujące mandaty, przejęła opozycja w drugiej turze wyborów. Koalicja rządząca, co prawda, obsadziła gwarantowane 65% mandatów, ale w większości przypadków kandydaci zdobywali taką liczbę głosów, która ledwo gwarantowała im zdobycie mandatu. Po przeciwnej stronie kandydaci opozycyjni uzyskiwali bardzo dobre wyniki, gwarantujące silną legitymację do sprawowania funkcji poselskiej. Senat w przytłaczającej większości przejęła opozycja. Mimo dysproporcji w liczbie mandatów, zwycięstwo opozycji było widoczne. Tym samym partia pożegnała się ze swoją rolą przewodnią, a opozycja rozpoczęła systematyczny marsz po władzę. O mobilizacji środowiska opozycyjnego świadczyła skutecznie przeprowadzona kampania wyborcza, gdzie plakaty i afisze wyborcze zachęcały do głosowania na „Solidarność”, która wreszcie po latach upomniała się o należne jej miejsce.

Plakat wyborczy „Głosując na Solidarność - skreślaj tak”, 4 VI 1989 r.,
Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944-2020, sygn. 80

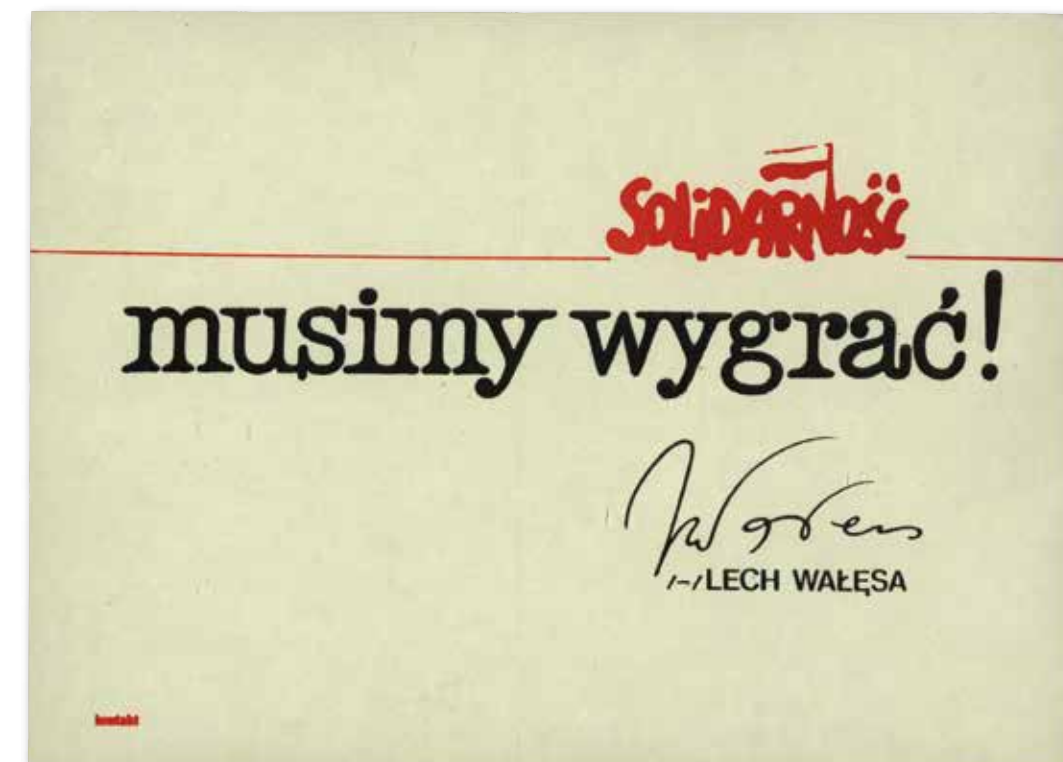
Plakat wyborczy „... aby jutro były z nas dumne. Solidarność, głosujcie 4 czerwca”, 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 71

Afisz wyborczy „Pierwszy raz możesz wybrać Solidarność”, 4 VI 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 90

Plakat wyborczy „Głosuj na Solidarność”, 4 VI 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 81

Ulotka wyborcza „Solidarność/musimy wygrać” z podpisem Lecha Wałęsy, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 90

W przededniu lipca 1980 r.

Godło Polski z okresu PRL, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 3700.

Plakat propagandowy PZPR „PZPR”, druk Lubelskie Zakłady Graficzne, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 23.

Plakat propagandowy PZPR „Partia”, wyd. Krajowa Agencja Wydawnicza, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 32.

Plakat propagandowy PZPR „Polska Rzeczpospolita Ludowa wspólnym dziełem...”, autor Karol Śliwka, druk Dom Słowa Polskiego, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 625.

Lubelski lipiec 1980 r.

Pismo informujące o zawarciu porozumienia między pracownikami a zarządem WSK Świdnik, 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1079.

„Biuletyn informacyjny NSZZ »Solidarność« Region Środkowo-Wschodni” nr 36, Lublin 13 VII 1981 r., Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Lubelskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Lublinie, sygn. 19.

Zakres działań KW, Komisji Organizacyjnej Ideologicznej KW, aktywu KW, WRZZ i ZW ZSMP, Lublin 23 VII 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1028.

Teleks nr 145 z KC PZPR informujący o zajęciach w WSK Świdnik, Lublin 8 VII 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1075.

Postulaty pracowników Lubelskich Zakładach Farmaceutycznych „Polfa”, 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1178.

Pismo informujące o sytuacji w ZWM „Unitra-Lubartów”, Warszawa 25 VII 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1079.

Pismo dyrekcji zakładów „Techmatrans” w Opolu Lubelskim przedstawiające specyfikę zakładu produkcyjnego, Lublin 29 VII 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1079.

Pismo dyrektora FSC informujące o powodach przerwania pracy w lipcu 1980 r., 21 VII 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1079.

Plakat „Strajk” autorstwa Stanisława Lentza z 1910 r., kolportowany w lipcu 1980 r., Zbiór fotografii i ikonografii z archiwum KW PZPR w Lublinie, Spis roboczy nr 1, sygn. 315.

Kalendarium strajków w lipcu 1980 r., lipiec 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 31.

NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego

Informator NSZZ „Solidarność” w IUNG „Przeszłość-Przyszłość” nr 7, Puławy 27 VII 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 16.

Informator NSZZ „Solidarność” w IUNG „Przeszłość-Przyszłość” nr 9, Puławy 31 VII 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 16.

Statut NSZZ „Solidarność”, będący wynikiem porozumienia między Komisją Rządową a MKS, zawartego w dniu 31 VIII 1980 r., 1981 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 200.

Proporzeczek NSZZ „Solidarność”. Pamięci poległym 1970–1980 Gdańsk upamiętniający ofiary grudnia 1970 r. (recto i verso), 1980 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 202.

Zdjęcie chłopca trzymającego proporzeczek „Solidarność-Lublin” autorstwa Sławomira Smyka z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność«” Region Środkowo-Wschodni nr 37/38, Lublin 20–26 VII 1981 r., Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Lubelskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Lublinie, sygn. 19, s. 11.

Apel do wszystkich członków „Solidarności” Regionu Środkowo-Wschodniego, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1500.

Makata NSZZ „Solidarność” Region Środkowo-Wschodni z kalendarzem na rok 1981, Spuścizna Janusza Andrzeja Hanzlika, prof. nauk medycznych, Spis zdawczo-odbiorczy nr 5, sygn. 1.

Mapa oddziałów NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowo-Wschodniego podległych Zarządowi Regionu w Lublinie, rys. B. Staręgowski.

Informator „Solidarności” nr 17, Lublin 13 VII 1981 r., Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Lubelskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Lublinie, sygn. 20.

Czas strajków

Opaska członka „Solidarności” uczestniczącego w strajkach, Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 31.

Afisz informacyjny z żadaniami „Solidarności”, Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 31.

„Biuletyn informacyjny NSZZ »Solidarność« Region Środkowo-Wschodni” nr 57, Lublin 23 XI 1981 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 3590.

Afisz informacyjny „Ogólnopolski STRAJK protestacyjny. Środa, godz. 12–13”, 1980 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 157.

Instrukcje strajku okupacyjnego w dniu 23 III 1981 r., 1981 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 127.

Afisz informacyjny „Strajk w regionie trwa. Solidarność – Ziemia Sandomierska”, Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 206.

„Biuletyn informacyjny NSZZ »Solidarność« Region Środkowo-Wschodni” nr 58, Lublin 3 XI 1981 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 3591.

„Biuletyn informacyjny NSZZ »Solidarność« UMCS” nr 21, Lublin 25 III 1981 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 3124.

Informator strajkowy Komitetu Strajkowego KUL, 1981 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 103.

Afisz informacyjny „Dlaczego musimy strajkować? NZS KUL”, Lublin 17 XI 1981 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 104.

Afisz zawierający postulaty SZSP względem szkolnictwa wyższego, 21 IX 1980 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 1028.

Poezja i piosenka opozycyjna

Wiersz „Wielkanoc” autorstwa Jana Lechonia z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« UMCS” nr 25, Lublin 15 IV 1981 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 3124.

Psalm 33 przełożony przez Czesława Miłosza z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« UMCS” nr 25, Lublin 15 IV 1981 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 3124.

Tekst Jerzego Bartmińskiego „Po Dyndusie”, 1981 r., KW PZPR w Lublinie, sygn. 3124.

Afisz „Dziś-Pytanie” ze słowami Agnieszki Osieckiej, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 773.

Wiersze i piosenki wykonane przez aktora Macieja Pietrzyka podczas strajku w Stoczni Gdańskiej, Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 96.

Karykatura antykomunistyczna

Okładka „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 34 z rysunkiem satyrycznym przedstawiającym Leonida Breżniewa, Puławy 11 VI 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21.

Rysunek satyryczny „A więc nie wierzysz Kowalski...” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 53, Puławy 17 IX 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21.

Rysunek satyryczny „Znowu sprawka Solidarności...” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 51, Puławy 3 IX 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21.

Rysunek satyryczny „W demonstracjach wzięło udział 80%...” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 47, Puławy 12 VIII 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21.

Rysunek satyryczny „Oszczędź naród. Zrób sobie zdjęcie” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 50, Puławy 25 VIII 1981 r., autor Andrzej Krauze, Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21.

Rysunek satyryczny „Dialog trwa” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 35, Puławy 20 VI 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21.

Rysunek satyryczny „Solidarność. NIE” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Ziemi Puławskiej” nr 40, Puławy 23 IX 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 21.

Rysunek satyryczny „Gruby, czerwony kark...”, autor Stanisław Łaski, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów, Spis roboczy nr 5, sygn. 1048.

Rysunek satyryczny „Wodowanie” z „Biuletynu informacyjnego NSZZ »Solidarność« Region Środkowo-Wschodni” nr 37/38, Lublin 20–26 VII 1981 r., Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Lubelskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Lublinie, sygn. 19, s. 3.

Karykatura antysolidarnościowa

Rysunek satyryczny „Daj kurze grzędę...”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 771.

Rysunek satyryczny „Tonacy brzytwy się chwyta...”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 771.

Rysunek satyryczny „Wyszła prawda jak szydło z worka”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 771.

Rysunek satyryczny „Jedno zgniłe jabłko może zepsuć cały ich kosz”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 771.

Rysunek satyryczny „Uprawa chwastów”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 771.

Rysunek satyryczny „Czas już przestać wybijać szyby we własnym domu...”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 772.

Rysunek satyryczny „Żeby podzielić/Trzeba wypracować”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 772.

Rysunek satyryczny „Wolnego panowie!...”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 772.

Rysunek satyryczny „Nie podpowiadać!”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 772.

Rysunek satyryczny „Solidarność/Robotnicza – Tak/Awanturnicza – Nie”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 772.

Propaganda opozycyjna

Ulotka „Nie ma wolności bez Solidarności”, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1500.

Afisz – nekrolog „Po długim i nieudolnym śledztwie pękła ze śmiechu SPRAWIEDLIWOŚĆ”, 1981 r., Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 156.

Ulotka „Tak/Uwolnić więźniów politycznych”, Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 162.

Ulotka z rysunkiem satyrycznym „Panowie to jest niebezpieczne igranie z ogniem” w wersjach antysolidarnościowej i antykomunistycznej, Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 168.

Propaganda władzy

Plakat propagandowy PZPR „Nie pozwoliliśmy się wykorzystać w ich grze”, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 786.

Plakat propagandowy PZPR „Kto się da naciągnąć bankrutom”, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 787.

Afisz propagandowy PZPR „Tako rzecze Lider” z cytatami Lecha Wałęsy, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 788.

Afisz propagandowy PZPR „Od twojej postawy zależy spokój ojczystego domu!”, 1981 r. Zbiór plakatów i druków ulotnych KW PZPR w Białej Podlaskiej, sygn. 462.

Afisz propagandowy PZPR „Chodźcie z nami!”, 1981 r., Zbiór plakatów i druków ulotnych KW PZPR w Białej Podlaskiej, sygn. 711.

Stan wojenny

Lista internowanych członków „Solidarności”, a następnie osadzonych w areszcie we Włodawie, 13 XII 1981 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 2.

Obwieszczenie o wprowadzeniu stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa, 13 XII 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 810.

Afisz propagandowy PZPR „Poprzyj Twoją staranną pracą proklamację Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego”, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 834.

Afisz propagandowy PZPR „Surowe prawa stanu wojennego najkrótszą drogą do normalizacji życia!”, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 839.

Ulotka „Anarchia wrogiem ładu i prawa!”, Zbiór plakatów i druków ulotnych KW PZPR w Białej Podlaskiej, sygn. 746.

Zarządzenie nr 26 wojewody chełmskiego w sprawie dokonywania zdjęć fotograficznych i filmowych na obszarze województwa chełmskiego w czasie

obowiązującego stanu wojennego, 13 XII 1981 r., Urząd Miejski w Chełmie, sygn. 5/2.

Zarządzenie nr 21 wojewody chełmskiego w sprawie zapewnienia porządku publicznego na obszarze województwa chełmskiego w czasie obowiązywania stanu wojennego, 13 XII 1981 r., Urząd Miejski w Chełmie, sygn. 5/2.

Afisz propagandowy PZPR „Okażcie obywatelską dojrzałość i głęboki namysł nad własną przyszłością, nad przyszłością Ojczyzny” ze słowami Wojciecha Jaruzelskiego, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 830.

Afisz propagandowy PZPR „Co dał Polsce rok 1982”, 1982 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 868.

Afisz propagandowy PZPR „W Nowym Roku Naród Polski życzy Sobie”, 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów, Spis roboczy nr 2, sygn. 44.

Afisz propagandowy PZPR z apelem generała Wojciecha Jaruzelskiego, Zbiór plakatów i druków ulotnych KW PZPR w Białej Podlaskiej, sygn. 772.

Plakat propagandowy PZPR „JEST WIĘCEJ”, 1982 r., Zbiór plakatów i druków ulotnych KW PZPR w Białej Podlaskiej, sygn. 83.

Podziemie opozycyjne

Cegiełka na pomoc dla represjonowanych aktorów polskich, 1983 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 3.

Ulotka z podobizną Lecha Wałęsy „Bądźmy solidarni!”, 31 VIII 1982 r., Spuścizna Mikołaja Spóza, Spis roboczy nr 2, sygn. 3.

Ulotka „Instrukcja obsługi LESZEK MAJ – dowódca pododdziałów ZOMO w stopniu kapitana”, Kolekcja Włodzimierza Blajerskiego dotycząca NSZZ „Solidarność”, sygn. 147.

„Biuletyn informacyjny NSZZ »Solidarność« Ziemi Kraśnickiej” nr 3, wydrukowany na powielaczu, 1982 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów, Spis roboczy nr 3, sygn. 10.

Powielacz wraz z osprzętem wykorzystywany w latach 1980–1982 z zasobu Archiwum Państwowego w Lublinie Oddział w Kraśniku (darowizna Piotra Mareckiego z Urzędowa), fot. A. Kowalczyk.

Informator strajkowy NSZZ „Solidarność” nr 1, 15 XII 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów, Spis roboczy nr 5, sygn. 247.

Apel do żołnierzy podczas stanu wojennego wystosowany przez Regionalny Komitet Strajkowy Regionu Środkowo-Wschodniego, Świdnik 14 XII 1981 r., Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów, Spis roboczy nr 5, sygn. 557.

Transformacja ustrojowa

Afisz propagandowy PZPR „Nie Pozwól Aby Jeden Monopol Polityczny...”, 4 VI 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 158.

Plakat propagandowy PZPR „Słowa dotrzynamy”, 4 VI 1989 r., druk Krajowa Agencja Wydawnicza, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 651.

Afisz propagandowy PZPR „Jest szansa – nie psuj”, 4 VI 1989 r., druk Zakłady Graficzne „Dom Słowa Polskiego”, Zbiór plakatów, druków ulotnych i afiszów KW PZPR w Lublinie, sygn. 653.

Wybory czerwcowe (4 VI 1989 r.)

Plakat wyborczy „W samo południe 4 czerwca 1989 r.”, 4 VI 1989 r., autor Tomasz Sarnecki, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 3212.

Ulotka wyborcza „Na kogo głosować!? Jak wybierać?”, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 17.

Ulotka wyborcza „W Lublinie tak głosujemy do senatu”, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 118.

Ulotka wyborcza „Alfred Miodowicz – kandydat na posła”, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 154.

Ulotka wyborcza „Kazimierz Bis – twój senator”, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 220.

Ulotka wyborcza „Dariusz Wójcik – KPN MANDAT 220”, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 220.

Triumf wyborczy solidarności

Plakat wyborczy „... aby jutro były z nas dumne. Solidarność, głosujcie 4 czerwca”, 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 71.

Plakat wyborczy „Solidarność. Wybory’ 89”, 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 73.

Plakat wyborczy „Głosując na Solidarność – skreślaj tak”, 4 VI 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 80.

Plakat wyborczy „Głosuj na Solidarność”, 4 VI 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 81.

Afisz wyborczy „Pierwszy raz możesz wybrać Solidarność”, 4 VI 1989 r., Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 90.

Ulotka wyborcza „Solidarność/musimy wygrać” z podpisem Lecha Wałęsy, Zbiór afiszów i druków ulotnych, 1944–2020, sygn. 90.

Czubiński A., *Historia Polski 1864–2001*, wyd. 2, Wrocław-Warszawa-Kraków 2008.

Dąbrowski M., *Lubelski Lipiec 1980 r.*, Lublin 2000.

Dąbrowski M., *Lubelski Lipiec 1980*, [w:] *Stąd ruszyła lawina... Region Środkowowschodni NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” 1980–1989*, red. P. Gach, Lublin 2006, s. 71–111.

Dąbrowski M., *NSZZ „Solidarność” Regionu Środkowowschodniego w latach 1980–1981*, [w:] *Stąd ruszyła lawina... Region Środkowowschodni NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” 1980–1989*, red. P. Gach, Lublin 2006, s. 112–267.

Dąbrowski M., *W komunistycznej rzeczywistości. Lubelszczyzna w latach 1944–1980*, [w:] *Stąd ruszyła lawina... Region Środkowowschodni NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” 1980–1989*, red. P. Gach, Lublin 2006, s. 23–70.

Droga do Solidarności 1975–1980, oprac. Z. Gluza, A. Dębska, Warszawa 2010.

NSZZ „Solidarność” na Lubelszczyźnie 1980–1981. Wybór źródeł, oprac. M. Dąbrowski, M. Choma-Jusińska, Lublin 2011.

Skórzyński J., *Od Solidarności do wolności*, Warszawa 2005.

Świdnik – tutaj narodziła się wolność, red. P. Jankowski, Świdnik 2018.

Targońska E., *Źródła dotyczące NSZZ „Solidarność” w zasobie Archiwum Państwowego w Lublinie*, [w:] *„Nie zapomnijcie tamtych dni...”. Źródła do dziejów Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Solidarność z lat 1980–1989 w archiwach państwowych*, red. D. Rymar, K. Kowalczyk, M. Kietliński, Warszawa 2020, s. 297–315.

Upadek Peerelu 1986-1989, oprac. Z. Gluza, A. Dębska, Warszawa 2009.

Zabić śmiechem. Satyra antysolidarnościowa 1980-1981. Katalog prezentacji multimedialnej, oprac. D. Magier, Radzyń Podlaski 2011.

Zaczęło się w lipcu... „Solidarność” w Regionie Środkowo-Wschodnim 1980-1989. Katalog wystawy, oprac. M. Dąbrowski, Lublin 2010.

Zalewska K., *Kultura w stanie wojennym na przykładzie likwidowanych związków twórczych*, [w:] *Droga do niepodległości. Solidarność 1980-2005*, red. A. Borowski, Warszawa 2005, s. 297-336.

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W LUBLINIE

ISBN 978-83-956289-9-3